

Retningslinjer for sikring af velegnede levesteder for arter på Naturstyrelsens egne arealer i Natura 2000-områder, hvor arterne er på udpegningsgrundlaget

1. Formål

Formålet med notatet er at omsætte Natura 2000-planernes overordnede krav til sikring af velegnede levesteder for arter til mere konkrete retningslinjer for beskyttelsesindsatsen.

Retningslinjerne for en art anvendes ved udarbejdelse af Natura 2000-plejeplaner for Naturstyrelsens arealer i de Natura 2000-områder, hvor den pågældende art er på udpegningsgrundlaget.

Notatet omfatter ikke Naturstyrelsens myndighedsopgaver vedr. opfølgning på Natura 2000-planerne. Notatet omfatter således ikke Naturstyrelsens myndighedsopgave med oprettelse af vildtreservater, jf. jagt- og vildtforvaltningsloven.

2. Baggrund

Naturstyrelsen har som offentlig lodsejer besluttet selv at lave Natura 2000-plejeplaner for egne arealer i Natura 2000-områderne, som opfølgning på Natura 2000-planerne. Disse plejeplaner skal ses i sammenhæng med kommunernes handleplaner, Naturstyrelsens skov-handleplaner samt evt. andre offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.

3. Arter omfattet af retningslinjerne

Natura 2000-planerne stiller krav om sikring af velegnede levesteder for arter fra habitatdirektivets bilag II og fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I. Der drejer sig om 123 arter.

En del af de 123 arter optræder kun på udpegningsgrundlagene i ganske få Natura 2000-områder. I dette notat medtages kun arter, der optræder på udpegningsgrundlagene i mindst 3 Natura 2000-områder (88 arter).

Ud af disse 88 mest almindeligt forekommende arter vurderer Naturstyrelsen, at 15 arter ikke forekommer på Naturstyrelsens arealer i de Natura 2000-områder, hvor arterne er på udpegningsgrundlaget. Dette notat omhandler derfor de resterende 73 arter. Der henvises til *figur 1*.

Repræsentative eksempler på indsatser fra Natura 2000-planernes indsatsprogram er angivet i dette notat. Der er kun medtaget indsatser fra Natura 2000-planer, hvor NST ejer mere end 5 ha inden for det konkrete Natura 2000-område.

Artsnavn	Forekommer på NST's arealer	Antal H eller F områder	Artsnavn	Forekommer på NST's arealer	Antal H eller F områder
Almindelig Ryle	x	19	Lille Skallesluger		4
Bjergand		7	Lys skivevandkalv	x	4
Blank Seglmos	x	12	Lysbuget Knortegås	x	13
Blishøne		12	Mosehornugle	x	26
Blå Kærhøg	x	10	Mygblomst	x	12
Blåhals	x	4	Mørkbuget Knortegås	x	7
Bramgås	x	11	Natravn	x	4*
Bredøret Flagermus	x	5	Odder	x	68*
Brushane	x	17	Pibeand	x	11
Bæklampret	x	58	Pibesvane	x	14
Damflagermus	x	18*	Pigsmerling	x	7
Dværgmåge		3	Plettet Rørvagtel	x	17
Dværgterne	x	29	Pomeransfugl		4
Ederfugl		17	Rød Glente	x	3*
Engsnarre	x	15	Rødrygget Tornskade	x	12*
Eremit	x	11*	Rørdrum	x	26
Fiskeørn		4*	Rørhøg	x	47
Fjordterne	x	30	Sandterne	x	5
Flodlampret	x	17	Sangsvane	x	39
Gravand		5	Skarv	x	7
Grøn Kølleguldsmed	x	7	Skeand	x	12
Grågås	x	21	Skestork	x	3
Gråsæl	x	8	Skæv Vindelsnegl	x	22*
Gul Stenbræk	x	7	Snæbel	x	7
Havlampret	x	19	Sortand		8
Havterne	x	36	Sortspætte	x	7*
Havørn	x	16*	Sortterne	x	9
Hedehøg		14	Spidsand	x	9
Hedelærke	x	4*	Splitterne	x	22
Hedepletvinge	x	10	Spættet Sæl	x	21
Hjejle	x	19	Stavsild	x	8
Hvæpsevåge	x	15*	Stor Hornugle	x	6*
Hvid Stork		3	Stor Kærguldsmed	x	10
Hvidbrystet Præstekrave	x	6	Stor Skallesluger	x	16
Hvinand		20	Stor Vandsalamander	x	73*
Isfugl	x	9*	Sumpvindelsnegl	x	31*
Kildevældsvindelsnegl	x	11*	Sædgås	x	16
Klokkefrø	x	7	Taffeland		4
Klyde	x	38	Tinksmed	x	18
Knopsvane		17	Toppet Skallesluger		18
Kortnæbbet Gås	x	16	Trane	x	13*
Krikand	x	8	Troldand	x	15
Laks	x	8	Vandranke	x	6
Lille Kobbersneppe	x	7	Vandrefalk	x	6*

Figur 1. Arterne er oplyst alfabetisk. Arter, der vurderes at forekomme på Naturstyrelsens arealer, er markeret med et x i kolonnen "Forekommer på NST's arealer". "Antal H eller F områder" refererer til det samlede antal habitat- eller fuglebeskyttelsesområder, hvor den pågældende art er på udpegningsgrundlaget. Arter der er markeret med en stjerne (*) er de såkaldte skovlevende arter. Der er udarbejdet et tilsvarende notat om sikring af velegnede levesteder for skovararter på fredskovpligtige, skovbevoksede arealer i Natura 2000-områderne – Se Jnr. NST-3209-00006.

4. Overordnede rammer i (forslag til) Natura 2000-planer

- Målfastsættelse
 - For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for områdets udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for nedennævnte bestandstal eller – for arter uden bestandsmål – grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.
- Indsatsprogram, generelle retningslinjer
 - Der sikres velegnede levesteder for...
 - Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for ...
- Indsatsprogram, konkrete retningslinjer
 - Der kan være yderligere/uddybende retningslinjer for arterne i nogle Natura 2000-planers indsatsprogram f.eks. krav om naturpleje, sikre potentielle levesteder og udvidelse af naturarealer. Se nærmere under gennemgangen af de enkelte arter.

Følgende definition af et levested for arter fremgår ofte af planerne:

- ved levesteder for arter forstås områder med fourageringsmuligheder og (for habitat- og ynglefuglearter) med ynglemuligheder

5. Beskyttelsesindsats

De 73 arter gennemgås efterfølgende enkeltvis ud fra en skabelon der anvender følgende punkter:

Eksempler fra Natura 2000-planernes indsatsprogrammer - Teksten er kopieret ordret fra indsatsprogrammet og relaterer sig til indsatsen for den pågældende art.

Oplysninger om arten - Oplysninger der vurderes at have relevans for tilrettelæggelse af beskyttelsesindsatsen for arten.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksisterende beskyttelsesindsats** – Eksempler på allerede eksisterende beskyttelsestiltag, som bidrager til sikring af velegnede levesteder for arten.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne** – Her beskrives den indsats, der typisk allerede vil ske a.h.t. habitatnatur i Natura 2000-området, og som må forventes også at gavne den pågældende art. Der fremhæves naturplejetiltag i naturtyperne som i særlig grad vil tilgodese artens krav.
- **Supplerende indsats for arten** – Hvis der er behov for en anden form for indsats for arten, så nævnes den i dette afsnit.

En beskyttelsesindsats er kun relevant i de Natura 2000-områder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

Der findes en referenceliste bagerst i notatet.

Habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er ikke altid overlappende i hele deres udstrækning. Det betyder, at der i nogle fuglebeskyttelsesområder ikke vil være et bidrag fra indsatsen for naturtyperne, der er knyttet til habitatområder, til sikringen af den enkelte fugleart. I disse tilfælde skal det vurderes nærmere, om der er behov for at foretage en særlig beskyttelsesindsats for fuglene.

6. Eksempler på eksisterende retningslinjer for arealdriften på styrelsens arealer

Sikringen af naturværdier er et centralt mål for driften styrelsens arealer. Derfor udfører naturstyrelsens allerede gennem den eksisterende drift og pleje af naturarealerne en indsats der forbedrer levestedet for mange af arterne på udpegningsgrundlagene i Natura 2000-planerne. I nogle tilfælde skal den eksisterende drift og naturpleje målrettes artens krav til levestedet og andre gange kræver arten en særlig indsats.

Lysåbne naturtyper – Naturplejestrategien (1999)

Retningslinjer for pleje af naturværdierne på styrelsens arealer med beskyttede naturtyper er fastlagt gennem naturplejestrategien fra 1999. Naturplejen skal sikre, at de tilbageværende naturområder kan bevare og udvikle deres kvaliteter. Der fastsættes generelle retningslinjer for plejemetoder på de enkelte naturtyper. Gennemgående er drift og pleje af naturarealer med anvendelse af græsning, slåning, afbrænding og rydning, ophør med anvendelse af gødskning, sprøjtning og kalkning samt forbud mod at lave nye grøfter og dræn på styrelsens arealer.

Skovnaturtyper – Naturskogsstrategien (1994) og Handlingsplanen for naturnær skovdrift (2005)

For styrelsens skovbevoksede arealer er der gennem naturskogsstrategien fra 1994 sket en sikring af naturskov, og der er udpeget arealer som er udlagt til urørt skov eller drives med gamle driftsformer.

Handlingsplanen for naturnær skovdrift fra 2005 indebærer yderligere udlæg af skov til biodiversitetsformål som urørt skov, græsningsskov og stævningsskov, men også genskabelse af flere vådområder og enge. Handlingsplanen foreskriver også at kunstig afvanding i skovene om muligt skal ophøre, og at der skal sikres mere dødt ved i skovene bl.a. ved at bevare 3-5 træer pr. ha til naturligt henfald.

Biodiversitet og små naturarealer – Økologiske retningslinjer (2008)

I styrelsens økologiske retningslinjer for arealdriften i statsskovene fra 2008 sikres biodiversiteten på styrelsens arealer yderligere bl.a. ved at sikre mod kørsel inden for 10 m af kilder og væld og langs vandløb, minimere jordbearbejdning, sikre gamle eller biologisk værdifulde træer, fastholde løvtrædominans, sikre småbiotoper, nøgleelementer og diverse redetræer, og endelig sikre og pleje levestederne for særlige og sjældne arter evt. også med anvendelse af regulering af færdsel.

Driftsplanen

Disse generelle politikker for driften af Naturstyrelsens arealer udmøntes gennem styrelsens driftsplaner, der fastlægger konkrete retningslinjer for driften af de enkelte arealer og skove.

Almindelig ryle

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for almindelig ryle (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for almindelig ryle (generelt i alle planer)
- Potentielle ynglelokaliteter for almindelig ryle sikres i yngleperioden tilstrækkelig lav strandengsvegetation, risikoen for kreaturnedtrampning minimeres og uønsket færdsel reguleres. Naturlig hydrologi sikres på egnede ynglelokaliteter (N162)
- Almindelig ryle sikres gunstig bevaringsstatus ved at sikre levestederne en kvalitet og størrelse, så de kan understøtte en gunstig bestand (N16)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for sydlig ryle som ynglefugl (bilag 1 art) og gunstig bevaringsstatus for almindelig ryle som trækfugl (ansvarsart) (6)
- Arten er såvel yngle- som trækfugl i Danmark. Ynglefuglene tilhører en særlig underart, sydlig ryle *C. a. schinzii*, som forekommer i Østersølandene, de Britiske Øer og Island. Underarten har været i tilbagegang gennem de sidste 100 år eller mere (6)
- Krav til levestedet: maksimal vegetationshøjde er 10 cm i perioden 1. april – 15. juli og med en maksimal saltholdighed i yngle- og fourageringsområder på 4 promille (2)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Almindelig ryle må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Life Engfugle 2006-2009 (Restoration of Meadow Bird Habitats) (14)
- National handlingsplan for truede engfugle 2005 (13)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – naturpleje i form af græsning, slåning, fjernelse af vedplanter og forbedring af hydrologiske forhold forbedrer levestedet for arten
- Hvor arten yngler og fouragerer målrettes naturplejen på naturtyperne efter anbefalinger i den nationale handlingsplan for truede engfugle (13)
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Blank seglmos

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for blank seglmos (generelt i alle planer)
- Levestederne for den sjældne bilag II-arter blank seglmos sikres og søges om muligt udvidet eller sammenkædet (N30)
- Forekomsterne af levesteder for blank seglmos søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt (N18, N39, N41)
- Kildevæld, der er nuværende eller potentielle levesteder for blank seglmos ..., søges udvidet (N53)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i atlantisk region og ugunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II – art (10)
- Kreaturafgræsning er vigtig da vegetationen forbliver lavtvoksende og lysåbent samtidig med at dyrene skaber små områder med blotlagt jordbund til gavn for etableringen af nye sporeplanter (8)
- Blank seglmos favoriseres af helt lysåbne forhold. Det er derfor fordelagtigt at fjerne træer og buske, tagrør og andre højt voksende arter. Arten trives kun hvor der er naturligt høje og permanente vandstandsforhold (9)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
 - **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
 - 7220 Kilder og væld – naturpleje i form af afgræsning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedret naturlig hydrologi forbedrer levestedet
 - 7230 Riggær – naturpleje i form af afgræsning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedret naturlig hydrologi forbedrer levestedet
 - Hvor arten er konstateret på naturtyperne skal naturplejen målrettes artens krav til levestedet.
- **Supplerende indsats for arten:**

Blå kærhøg

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for ynglefuglen blå kærhøg (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for blå kærhøg (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser for blå kærhøg (N15)
- Ynglende blå kærhøg - sikring af redesteder og så vidt muligt begrænsninger af færdselen i nærområdet (N89)
- Sikre velegnede levesteder for ynglefuglen blå kærhøg ved bl.a. at undlade rørhøst i vigtige områder (N89)

Oplysninger om arten:

- Usikker bevaringsstatus for ynglefuglen og bilag 1 art (6)
- Blå kærhøg yngler i åbne områder, hvor vegetationen er lav. Det er især steder som strandsumpe, marskenge, heder og hedemoser (7)
- Fuglene fouragerer over udyrkede arealer med relativt høj græsvegetation eller rørskov. Blå kærhøg placerer reden på jorden (6,7,11)
- Føden består af især mindre pattedyr og fugle men tager også padder, krybdyr, fisk og insekter (6,11)
- Den nuværende drift af styrelsens arealer vurderes at være fordelagtig for blå kærhøg.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Blå kærhøg må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Naturtyper – Almindelig naturpleje med græsning, slåning, afbrænding, rydning af vedplanter og stedvis forbedring af de hydrologiske forhold sikrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Blåhals

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for blåhals (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for blåhals (generelt i alle planer)
- Sikring af græsarealer, ekstensivt drevne marskenge samt mindre vandhuller og vandfyldte grøfter, som udgør væsentlige yngle- og fourageringsområde for arter som ... og blåhals (N89)
- Sikring af bl.a. vandfyldte grøfter, enge og dyrkede områder, der udgør væsentlige yngle- og fourageringsområder for ynglefuglearterne hedehøg, blå kærhøg, engsnarre og blåhals (N89)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen blåhals, bilag 1 art (6)
- De danske ynglefugle ankommer i april og trækker formentlig bort til vinterkvarteret i Middelhavsområdet i september (6)
- Det er underarten sydlig blåhals der yngler i Danmark (7)
- Blåhals yngler i tagrør og lavt pilebuskads nær rindende vand, og hvor der er tilgrænsende dyrkede marker. Den er ofte at finde i vandfyldte grøfter og åer, i udkanten af moseområder og i overgangszonen mellem enge og dyrkede marker. Reden placeres på jorden og fuglene opholder sig tæt på jorden, hvor de søger efter insekter og edderkopper (7,8)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Blåhals må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**

- **Supplerende indsats for arten:**

Bramgås

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for bramgås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for bramgås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelse for ... bramgås. Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats (N65)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for bramgås (N69)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for bramgås som både ynglefugl og trækfugl. Ynglefuglen er desuden bilag 1 art (6)
- Arten lever overvejende af græsser på strandenge og kulturgræsarealer, men tager også grønne skud på vintersæd (6,7)
- For at et område er egnet som yngle- og rastested for bramgås, skal vegetationen være lav (10 cm), og der skal være mulighed for, at reden kan placeres, hvor ræve ikke kan nå frem til den, eksempelvis på små øer (7)
- Bramgås er vegetar. Den lever af græs, korn og diverse urter (8)
- Arten yngler kun på private arealer på Saltholm og er følsom over for forstyrrelser omkring ynglepladsen (2)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Bramgås må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng – naturpleje med græsning, slåning og etablering af mere naturlig hydrologi forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Bredøret flagermus

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for bredøret flagermus (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for bredøret flagermus (generelt i alle planer)
- Yngle- og overvintringssteder for bredøret flagermus, f.eks. i bygninger og hule træer, beskyttes så vidt muligt mod ødelæggelse, hvor arten konstateres (N171)
- Yngle- og overvintringssteder for bredøret flagermus beskyttes mod ødelæggelse, hvor den registreres og hvor det skønnes nødvendigt (N177)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i kontinental region (inadequate U1), bilag II+IV art.
- Bredøret flagermus er tilknyttet typiske godslandskaber med gamle løvskove med gamle hule træer og mindre åbne områder. Her ses den ofte jage langs skovkanter og levende hegn og veje. Den kan dog også træffes ved og i bebyggelse. Ynglekvarteret er typisk et hult træ, men kan også være i en større bygning. Vinterkvarteret derimod er som regel kældre og gruber. Under vintersøvnen hænger dyrene ofte enkeltvis. Den søger føde i lav højde, ca. 4-5 meter oppe, og den jager som regel over vand, levende hegn og langs skovbryn (3,7)
- Bredøret flagermus er afhængig af tilstedeværelsen af hule træer som sommerkvarterer (7)
- Flagermus er sårbare overfor menneskelige forstyrrelser i deres vinterkvarterer (3,7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Bredøret flagermus må ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden og dens yngle- eller rasteområder må ikke beskadiges eller ødelægges jf. naturbeskyttelseslovens § 29 a
- Der eksisterer en tilskudsordning til forbedringer af levesteder for bl.a. bredøret flagermus: " Særlig drift af skov - tilskud til forbedring af levesteder for hasselmus og flagermus"
- Der er etableret en rådgivningsordning, hvor skovejere kan få rådgivning om flagermus (4)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Skovnaturtyper - Bevaring af eksisterende dødt ved samt træer med hulheder sikrer de eksisterende sommerkvarterer i skovnaturtyperne (1,2,3)
- Skovnaturtyper - Bevaring af store træer til død og henfald øger antallet af potentielle sommerkvarterer (1,2,3)
- Skovnaturtyper - Understøttelse af naturlig hydrologi fremmer mængden af dødt ved og dermed antallet af potentielle sommerkvarterer i skoven (1,2,3)
- Skovnaturtyper – Gamle driftsformer som græsningsskov forbedrer levestedet for arten
- Hvor artens sommerkvarterer konstateres i naturtyperne skal levestedet beskyttes mod ødelæggelse.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Sikring og evt. udvidelse af arealet med åbne godslandskaber.
- Hvor artens sommer- og vinterkvarterer konstateres udenfor naturtyperne i styrelsens bygninger mm. skal levestedet sikres bedst muligt.

Brushane

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for brushane (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for brushane (generelt i alle planer)
- Potentielle levesteder for brushane plejes af hensyn til denne art, hvor det skønnes relevant. Der sikres tilstrækkelig lav strandengsvegetation i yngleperioden, risikoen for kreatur-nedtrampning minimeres ligesom uønsket færdsel og prædation reguleres. Endelig sikres naturlig hydrologi (N168)
- Der sikres velegnede levesteder for... brushane ved at sikre og genskabe fysisk egnede ynglesteder med høj vandstand på holme og i lagunesøer nær lavvandede fouragerings-områder med stort udbud af bunddyr, sikre et antal tilstrækkeligt store ynglesteder, mindske eller fjerne prædation i yngleområderne (N112)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig - aftagende bevaringsstatus (6) som ynglefugl. bilag I art
- Brushane yngler i Danmark på brakvandsenge med lav vegetation eller strandenge med pander og loer og i mindre omfang på ferske enge (6)
- Brushane lever af små bunddyr, som den finder på mudderflader, i pander og loer i områder med kort vegetation og synes ikke at generes af let saltpåvirkning, men for meget salt og for hård græsning påvirker ynglefuglene negativt (6)
- Der foregår allerede en omfattende naturpleje på Naturstyrelsens arealer med henblik på at sikre brushanen ligesom færdsel på disse arealer allerede er begrænset.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Brushane må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Life Engfugle 2006-2009 (Restoration of Meadow Bird Habitats) (14)
- National handlingsplan for truede engfugle 2005 (13)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – naturpleje med græsning, slåning, fjernelse af vedplanter og etablering af mere naturlig hydrologi forbedrer levestedet for arten
- Hvor arten yngler og fouragerer målrettes naturplejen på naturtyperne efter anbefalinger i den nationale handlingsplan for truede engfugle (13)

- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrret zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Bæklampret

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for bæklampret (generelt i alle planer)
- Sikre tilfredsstillende vandrings- og fourageringsmuligheder, sikre fri vandring i og til vandløb, gode fysiske forhold og tilstrækkeligt fødeudbud, samt for lampretterne velegnede gydebanks. Væsentlige negative fysiske påvirkninger f.eks. i form af spærringer fjernes. (N6)
- Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske og kemiske forhold samt kontinuitet. Dette vil begunstige forekomsten af bæklampret. Denne indsats sikres via vandplanlægningen (N57)
- Vandløb i området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af bæklampret (N65)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus i både atlantisk og kontinental region (10), bilag II art.
- Om foråret søger bæklampretten op i de øvre dele af vandløbet, hvor den gyder på steder med hurtigt strømmende vand. Det er vigtigt, at bunden, hvor gydningen finder sted, består af sand mellem større sten (7)
- Bæklampret er afhængig af en god biologisk vandløbskvalitet (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Levestedet for arten sikres og forbedres via vandplanlægning

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – stedvise forbedringer af hydrologiske forhold i naturtyperne forbedrer levestedet for arten

- **Supplerende indsats for arten:**

Damflagermus

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for damflagermus (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for damflagermus (generelt i alle planer)
- Levesteder for ... damflagermus søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt. Overvintrings- og ynglelokaliteter for damflagermus sikres mod forstyrrelse (N18)
- Der sikres tilfredsstillende fourageringsmuligheder og uforstyrrede leve- og opholdssteder for damflagermus (N39)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus både i atlantisk region og kontinental region, bilag II+IV-art (10)
- Om foråret flyver flagermusene ud i landet og finder sammen i mindre sommerkvarterer i huse og i hulheder i gamle træer i skovene. De vender tilbage til vinterkvarteret omkring slutningen af august, men går først i dvale omkring 1. november (1,3)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Damflagermus må ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden og dens yngle- eller rasteområder må ikke beskadiges eller ødelægges jf. naturbeskyttelseslovens § 29 a
- Der eksisterer en tilskudsordning til forbedringer af levesteder for bl.a. damflagermus
- Der er etableret en rådgivningsordning, hvor skovejere kan få rådgivning om flagermus (4)
- De vigtigste overvintringssteder for arten er sikret og overvåges.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Naturtyper - Forbedring af de hydrologiske forhold på naturtyperne medfører generelt en højere insektproduktion hvilket forbedrer levestedet.
- Skovnaturtyper - Bevaring af eksisterende dødt ved samt træer med hulheder sikrer de eksisterende sommerkvarterer i skovnaturtyperne (1,2,3)
- Skovnaturtyper - Bevaring af store træer til død og henfald øger antallet af potentielle sommerkvarterer (1,2,3)
- Skovnaturtyper - Understøttelse af naturlig hydrologi fremmer mængden af dødt ved og dermed antallet af potentielle sommerkvarterer i skoven (1,2,3)
- Skovnaturtyper – Gamle driftsformer som græsningsskov og stævningssskov forbedrer levestedet for arten
- Hvor artens sommerkvarterer konstateres i naturtyperne skal levestedet beskyttes mod ødelæggelse.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Hvor artens sommerkvarterer konstateres udenfor naturtyperne i styrelsens bygninger mm. skal levestedet sikres bedst muligt.

Dværgterne

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for dværgterne (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for dværgterne (generelt i alle planer)
- Dværgterne ... sikres gunstig bevaringsstatus ved at sikre levestederne en kvalitet og størrelse, så de kan understøtte en gunstig bestand (N16)
- Ynglefuglen dværgmåge sikres tilstrækkeligt store, uforstyrrede og velegnede yngle- og fourageringsområder (N16)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen dværgterne og bilag I art (6).
- Dværgterne yngler i kolonier på sandede eller grusede strande uden vegetation, men indimellem træffes arten også ved søbredder inde i landet (6,7)
- Fødesøgning sker især på lavt vand, og de fisk og krebsdyr, som tages, er generelt mindre, end tilfældet er for de øvrige ternearter, hvilket er med til at mindske konkurrencen (8)
- Ynglelokaliteterne er ofte endnu ikke kortlagte strandarealer som f.eks. 1210 Enårig vegetation på strandvolde, 1220 Flerårig vegetation på stenede strande og 2110 Begyndende klitdannelser samt andre ikke-habitatnaturtyper.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Dværgterne må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Strandnaturtyper – naturpleje evt. med ekstensiv græsning og fjernelse af opvækst forbedrer levestedet for arten.
- Hvor arten yngler på naturtyperne skal naturplejen målrettes artens krav til levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Det er essentielt for arten at der sikres en helt uforstyrret zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.
- Det skal vurderes om der kan oprettes nye forstyrrelsesfri potentielle ynglepladser udvalgte steder langs kysten hvor forholdene er egnede for arten.

Engsnarre

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for engsnarre (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for engsnarre (generelt i alle planer)
- Kendte ynglepladser for engsnarre sikres og forbedres gennem drift af arealerne. En forbedret drift og hydrologi bør sikres også på potentielle arealer for arten. Områderne sikres mod tilplantning og tilgroning i vedplanter (N163)
- Der sikres ekstensiv afgræsning eller sent høslæt (vurderet omkring 100 ha) af hensyn til engsnarre (N127)
- Sikring af græsarealer, ekstensivt drevne marskenge samt mindre vandhuller og vandfyldte grøfter, som udgør væsentlige yngle- og fourageringsområde for arter som ... og engsnarre (N89)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – stigende bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Fuglene ankommer fra midten af maj og forlader landet igen i løbet af september (6,15)
- Engsnarre forekommer naturligt i græsrigge tørvemoser, kærmoser og andre sumpede græsrigge områder, og hvor vegetationen er omkring 20 – max 50 cm høj (7,8,15)
- Tidlig høslæt kan resultere i, at mange reder ødelægges og ungfugle slås ihjel. Derfor vil det hjælpe engsnarre, at høslæt først foregår efter midten af august (7)
- Selvom græsning eller høslæt er en forudsætning for engsnarrens tilstedeværelse, vil fuglen ikke findes på intensivt slåede eller intensivt græssede enge (15)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Engsnarre må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- National handlingsplan for den truede fugleart engsnarre (15)
- Life Engfugle 2006-2009 (Restoration of Meadow Bird Habitats) (14)
- National handlingsplan for truede engfugle 2005 (13)
- International handlingsplan for Engsnarre (36)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper - Hvor arten yngler og fouragerer målrettes naturplejen på naturtyperne efter anbefalinger i den nationale handlingsplan for engsnarre (15)
- **Supplerende indsats for arten:**

Eremit

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder (alle planer) og potentielle levesteder for eremit (N130)
- Indenfor levestederne for eremit sikres faktiske og potentielle værtstræer for arten mod hugst. Også træernes døde stammer og større grene sikres mod fjernelse (N130)
- Der skal skabes optimale lysforhold omkring eksisterende og udvalgte mulige værtstræer for eremit. Det skal sikres, at der også i fremtiden vil være et tilstrækkeligt antal værtstræer til at opretholde en levedygtig bestand, og at arten kan sprede sig herfra til andre potentielle værtstræer (N136, N152)
- Potentielle værtstræer for eremit findes og sikres mod fældning på relevante arealer udenfor Natura 2000-området. Dog kun i en kort afstand fra levesteder i habitatområdet (N152)
- Det samlede antal af eksisterende og potentielle værtstræer for eremit øges for at skabe gode muligheder for spredning til og udvikling af nye levesteder. Der skabes optimale lysforhold omkring eksisterende og udvalgte mulige værtstræer for eremit (N160)

Oplysninger om arten:

- Stærkt ugunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II + IV art (10)
- Eremitten er knyttet til løvtræer (helst egetræer) i gamle skove. Larven findes ofte højt til vejrs i smuld i hulheder i stammer eller større grene. Træets placering er meget vigtig (gode lysforhold) og hulhedens beskaffenhed er vigtig (1,2)
- Eremit trives bedst i lysåbne skove (evt. vejtræer, allé træer eller solitære træer). Kombinationen af urørt skov og græsningsskov synes fordelagtig for arten (1,2)
- NST ejer kun arealer med Eremit i N130.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Eremit er fredet og må ikke slås ihjel og indsamles mm. på levestedet jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007)
- På NST's arealer i Hellebæk Skov hvor arten er på udpegningsgrundlaget har man indtil nu undgået at fælde eksisterende og potentielle værtstræer for eremit. Det er gjort ved at undgå fældning i specifikke bevoksninger af gammel eg og bøg.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Bevaring af eksisterende dødt ved samt træer med hulheder bidrager til at sikre de eksisterende og potentielle værtstræer i skovnaturtyperne (1,2)
- Bevaring af store træer til død og henfald kan sikre de eksisterende og potentielle værtstræer i skovnaturtyperne (1,2).
- Græsningsdrift kan forbedre lysforholdene for eksisterende og potentielle værtstræer (1,2)
- Der skal lysnes omkring eksisterende og potentielle værtstræer for eremit.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Et netværk af store løvtræer i området skal sikres til død og henfald og der skal sikres et fordelagtigt lysindfald på træerne for eremit.

Fjordterne

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for fjordterne (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for fjordterne (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder for fjordterne ... ved at mindske eller fjerne prædation i yngleområderne (N110)
- Der sikres velegnede levesteder for fjordterne ... ved at sikre et antal tilstrækkeligt store ynglesteder, mindske eller fjerne prædation i yngleområderne (N112)
- Der sikres velegnede ynglepladser med minimal påvirkning af prædatorer for ... ternene (N15)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Fjordterner yngler i kolonier på småøer og holme i fjorde eller ved kysten, men træffes også ved søer inde i landet. De slår sig tit ned i kolonier af havterne eller hættemåge (6,7,8)
- Fuglene holder gerne til i et lavt vegetationsdække på småøer og holme i fjord- og havområder samt ved søer og moser (7,8)
- Arten lever overvejende af småfisk, som fanges ved dykning, men kan også tage større vandinsekter (6,7,8)
- Ynglelokaliteterne er ofte 1330 strandeng men også strandarealer som f.eks. 1220 Flerårig vegetation på stenede strande og 2110 Begyndende klitdannelser samt andre ikke-habitatnaturtyper.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Fjordterne må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng og andre strandarealer – naturpleje herunder græsning, slåning samt fjernelse af opvækst forbedrer levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.
- Der skal sikres rovdyrsfrie områder/øer hvor arten kan yngle uforstyrret.

Flodlampret

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for flodlampret (generelt i alle planer)
- Vandløb inden for området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Dette vil samtidig begunstige levestedsforholdene for hav- og flodlampret (N14)
- Der sikres velegnede levesteder og vandringsmuligheder for hav-, bæk- og flodlampret (N15)

Oplysninger om arten:

- Ukendt bevaringsstatus i både atlantisk og kontinental region, bilag II + V art (10)
- Flodlampret lever som voksent individ i havet som ådselsæder eller ved at suge sig fast på andre fisk og æde af dem. Bunddyr, f.eks. orme, kan dog også udgøre en del af fødegrundlaget (7)
- Flodlampretten bliver kønsmoden efter den har været i havet i 1-2 år, og når det sker, vandrer den op i vandløbene for at gyde. Arten gyder på stenet bund. Larverne bevæger sig med strømmen ned ad vandløbet, til de når et område med sandet eller siltet bund, og her graver de sig ned, så kun hovedet er synligt. Larverne lever af kiselalger og andet organisk materiale, som de filtrerer fra vandet (7)
- Det vurderes, at indsatsen for flodlampret på NST's arealer løftes af vandplanen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Grøn kølleguldsmed

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for grøn kølleguldsmed (generelt i alle planer)
- Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske forhold samt kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af grøn kølleguldsmed (N39, N68).

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus i atlantisk region og ugunstig – tiltagende (U1+) i kontinental region, bilag II +IV art (10). Arten har den seneste årrække vist en markant fremgang i Vestjylland.
- Grøn kølleguldsmed findes kun i nogle få store jyske å-systemer, nemlig Skjern Å, Karup Å, Skals Å, Storå og Gudenå-systemet. Her kan den lokalt optræde i ganske stort tal (7)
- De voksne guldsmede jager i luften og tager flyvende insekter som fluer, hvepse, døgnfluer, sommerfugle og andre guldsmede. Larvernes fødegrundlag udgøres af små snegle og forskellige arter af vandinsekter (7,16)
- Grøn kølleguldsmed yngler i rene og kølige vandløb, rige på ilt. Den voksne guldsmed foretrækker åbne steder, hvor solen kan skinne ned, men træffes også af og til i skovlysninger længere væk fra ynglepladsen. Den foretrækker større vandløb og findes i størst antal i de nedre dele af å-systemerne (7,16)
- 3260 Vandløb med vandplanter er et foretrukket levested for grøn kølleguldsmed.
- Vandplanterne sikrer tilfredsstillende vandkvalitet på artens levesteder.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Guldsmeden må ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden. Forbuddet gælder i forhold til alle livsstadier for arten jf. naturbeskyttelsesloven § 29a
- Dens levesteder er beskyttede efter naturbeskyttelseslovens § 3 og vandløbsloven.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Våde og fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje som græsning, høslæt og rydning samt stedvis forbedring af de hydrologiske forhold vil medføre en højere insektproduktion hvilket forbedrer levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**

Grågås

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for grågås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for grågås (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder for, samt mulighed for arternes videre spredning i området for ... grågås (N26)
- Der sikres velegnede levesteder med individuel hensyntagen til arternes krav til vandstand og levestedets beskaffenhed på yngle/raste/fourageringspladsen og grågås (N66)
- Fouragerings og rastepladser for ... og grågås sikres hensigtsmæssig pleje (N66)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Grågæssene ankommer til Danmark i slutningen af februar fra vinterkvartererne i Holland og Spanien og er især at finde i den østlige del af landet og i Vejlerne (6,7)
- Efter yngleperioden og inden trækket sydpå samles grågæssene på nogle få større rastepladser. Sådanne rastepladser er oftest en lagune eller en stor sø med nærliggende fødesøgningsområder i form af stubmarker, hvor de æder spildkerner, eller uhøstede marker hvor der er lejesæd. Kulturgræsser og spildroer er også yndet føde for grågæssene (6,7)
- Der er fastsat jagttid på grågås fra 1. september og til 1. januar.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Grågås må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – naturpleje med græsning eller høslæt samt evt. fjernelse af opvækst forbedrer levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**

Gråsæl

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for gråsæl (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for gråsæl (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med fourageringsmuligheder for gråsæl (N9).

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i både den atlantiske og kontinentale region, bilag II+IV art (10)
- I dag forekommer arten som en lille bestand på nogle få øer i Kattegat, Østersøen og Vadehavet. I de seneste år er der konstateret nogle få ungefødsler og en svag positiv udvikling i forekomsten (7)
- Gråsæl forekommer i kystområder, hvor der er uforstyrrede øer, sandstrande, rev, skær, holme og sandbanker. Her både hviler og yngler sælerne. På land er sælerne ofte samlet i små flokke (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Gråsæl må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Forvaltningsplan for spættet sæl og gråsæl (17)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**

- **Supplerende indsats for arten:**
- De steder hvor der er en regelmæssig forekomst af gråsæl skal der sikres en tilpas grad af uforstyrrelse for arten.

Gul stenbræk

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for gul stenbræk (generelt i alle planer)
- Levestederne for gul stenbræk sikres lysåbne biotoper af en sådan størrelse og kvalitet, at de som minimum vil kunne opretholde en levedygtig bestand (N22)
- Gul stenbræk sikres, ved at potentielle levesteder opnår en kvalitet og størrelse (ca. 1 ha, 1-3 levesteder) i området omkring Doverkil (N28)
- Velegnede levesteder for den sjældne og truede bilag II-art gul stenbræk udvides eller sammenkædes (N28)
- Forekomsterne af levesteder for gul stenbræk søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt (N30)
- Der indføres hensigtsmæssig drift eller pleje på tidligere kendte levesteder samt på yderligere ca. 2-3 ha potentielle levesteder for gul stenbræk (N53)

Oplysninger om arten:

- Ukendt bevaringsstatus i atlantisk region og ugunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II+IV art (10)
- Gul Stenbræk vokser i åbne moser, hvor grundvandet kommer op fra undergrunden, såkaldte vældmoser, og hvor vandtemperaturen hele året er lav (paludellavæld). Den bestøves af insekter som svirrefluer, svampemyg og kløverkøllesværmer (7,19)
- Det er en forudsætning for artens eksistens, at vegetationsdækket på voksestederne er en lavtvoksende urtevegetation uden opvækst af vedplanter og andre højt voksende urter, og at næringsstofniveauet er lavt (7,19)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Gul stenbræk er fredet mod indsamling mm. på voksestedet jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007)
- Handlingsplan for bevaring af den truede planteart Gul stenbræk (*Saxifraga hirculus*) (20)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 7220 Kilder og væld – naturpleje i form af afgræsning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedret naturlig hydrologi forbedrer levestedet
- 7230 Rigkær – naturpleje i form af afgræsning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedret naturlig hydrologi forbedrer levestedet
- Hvor arten er konstateret på naturtyperne skal naturplejen målrettes artens krav til levestedet som angivet i handlingsplanen for gul stenbræk (20)
- **Supplerende indsats for arten:**

Havlampret

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for havlampret (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder for odder, hav- og bæklampret med tilfredsstillende vandrings- og fourageringsmuligheder (N5)
- Der sikres velegnede levesteder for havlampret – Sikre gode gyde- og opvækstmuligheder i form af vandløb med god vandkvalitet, gode fysiske forhold med tilstrækkelige mængder af gydegrus og med tilfredsstillende vandrings- og fourageringsmuligheder (N12)
- Vandløb inden for området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Dette vil samtidig begunstige levestedsforholdene for hav- og flodlampret (N14)

Oplysninger om arten:

- Usikker bevaringsstatus (inadequate U1) i atlantisk og kontinental region, bilag II art (10)
- Havlampretten var tidligere udbredt i de danske farvande, men i dag findes den, så vidt vides, kun i den vestlige og nordlige del af Jylland (7)
- Havlampret lever i havet som ådselsæder eller ved at suge sig fast på andre fisk og æde af dem. En rigelig forekomst af egnede fødeemner er derfor et vigtigt krav til levestedet (7)
- Havlampretten bliver kønsmoden efter den har været i havet i 3-4 år, derefter vandrer den op i større vandløb for at gyde. Den gyder på stenet, gruset eller sandet bund (7)
- Havlampret er afhængig af en god biologisk vandløbskvalitet (7)
- Det vurderes, at indsatsen for havlampret på NST's arealer løftes af vandplanen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Havterne

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for havterne (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for havterne (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med et passende antal delområder med velegnede yngle- og fourageringssteder for ynglefuglene ... og havterne (N14)
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi ... på yngle- og fourageringssteder for ... fjord-, hav- og sortterne (N16)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I (6)
- Havterne yngler på småøer og holme, hvor der ikke er rovpattedyr, der kan æde æg og unger. Fuglene yngler i kolonier, og reden er tit placeret på den åbne sandstrand eller i sparsom og lav vegetation. Føden består især af fisk, som fanges ved styrtdykning. Havterne tager dog også større vandinsekter (7)
- Alle kolonier herhjemme ligger ved kysten eller i fjorde. Rederne er simple og består f.eks. ofte blot af en fordybning i sandet på stranden (8)
- Ynglelokaliteterne er ofte 1330 Strandeng men også f.eks. 1220 Flerårig vegetation på stenede strande og 2110 Begyndende klitdannelser samt andre ikke-habitatnaturtyper.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng og andre strandarealer – naturpleje herunder græsning, slåning samt fjernelse af opvækst forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrethed i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.
- Der skal sikres rovdysfrie områder/øer hvor arten kan yngle uforstyrret.

Havørn

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for havørn (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for havørn (generelt i alle planer)
- Egnede ynglelokaliteter og leve/fourageringssteder for fuglene på udpegningsgrundlaget sikres bl.a. gennem indsatsen for skovnaturtyperne i området, herunder sikring af tilstedeværelse af et tilpas antal egnede redetræer (N52)
- Der sikres velegnede levesteder for ... havørn ved at sikre tilstrækkeligt store fourageringsområder og et tilstrækkeligt antal redetræer (N121)
- Der sikres velegnede levesteder for havørn ved at sikre tilstrækkeligt store yngle-, raste- og fourageringsområder og sikre, at antallet af velegnede redetræer i potentielle levesteder er stabilt eller stigende (N112)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Havørn yngler i sammenhængende gammel, højstammet og lysåben løvskov og kræver en høj grad af uforstyrrelse i yngleperioden omkring redetræet (2)
- Arten stiller store krav til uforstyrrelse i redeområdet, og kræver derudover nærliggende søer og kyster med rigelige mængder af fisk og vandfugle (6)
- De ynglende havørne er standfugle. De bliver i Danmark i vinterhalvåret suppleret med vintergæster fra Skandinavien og Østersølandene. Arten lever af vandfugle og fisk, men går også på ådsler (6)
- Potentielle redetræer sikres indenfor skovnaturtyperne, da ynglebiotopen (gammel og højstammet lysåben løvskov) må forventes at udgøre en skovnaturtype.
- Havørn yngler 2 steder på NST's arealer. Begge steder er der lavet færdselsrestriktioner med henblik på at begrænse forstyrrelser omkring reden.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Havørn må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2, og dens redetræer må ikke fældes, jf. § 4 stk. 3 i bekendtgørelse nr. 901 af 11. juli 2007 om fredning af visse dyre- og plantearter mv.
- Dansk Ornitologisk Forenings nye projekt "In Aid of Eight Threatened Birds – targeted conservation of eight rare Danish breeding bird species".
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Skovnaturtyper - Bevaring af store træer til død og henfald øger antallet af potentielle redetræer i skovnaturtyperne. Træerne udvælges med fokus på havørns præferencer for valg af redetræ og der sikres gode indflyvningsmuligheder til træerne for arten (2)
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring redetræet i yngleperioden.

Hedelærke

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for hedelærke (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for hedelærke (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/forageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til forageringsmuligheder, vandstand og pleje for ... hedelærke (N17)
- Der sikres velegnede levesteder og tilfredsstillende forageringsmuligheder for ... hedelærke (N53)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag 1 art (6)
- Hedelærke forekommer i åbne, sandede områder med lav vegetation. Der skal være bar jord med spredt vegetation, men også små buske og træer til sangposter. Arten yngler derfor i heder, klitheder og ryddede områder i nåleskove. I særdeleshed nyplantede fyrreskovsområder på 2-3 år synes at tiltrække arten (2,6)
- Hovedparten af fuglene ankommer til de danske ynglepladser i marts og forlader landet igen i oktober. Arten lever overvejende af insekter (6)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Hedelærke må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Tørre naturtyper – Almindelig naturpleje med brug af forskellige plejemetoder må forventes at forbedre levestedet da naturplejen øger insektproduktionen. Det vil være fordelagtigt for arten at efterlade spredte skovfyr på naturarealerne.

- **Supplerende indsats for arten:**

Hedepletvinge

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for hedepletvinge (generelt i alle planer)
- Levestederne for de truede arter hedepletvinge ... sikres og om muligt udvides (N2)
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi ... på levesteder for ... hedepletvinge (N15, N21)
- Levesteder for hedepletvinge sikres. Det sikres, at der er trædesten eller spredningskorridorer mellem bestande i Natura2000-området (N21)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i atlantisk region og ugunstig – stigende (U2) i kontinental region, bilag II art (10)
- Hedepletvinge findes nu kun 4 steder i Nordjylland og er gået meget tilbage. Hedepletvinge lever i små kolonier på fugtige heder og på magre enge, der ikke gødes. Ofte finder man den i kanten af heder og tørvemoser og i lavninger mellem klitter og de heder, som ligger bagved (7)
- Arten er afhængig af tilstedeværelse af planten djævelsbid, som larverne lever af (7)
- Når hedepletvinges levesteder gror til, forsvinder planten djævelsbid, som larverne lever af. Tilgroningen kan bl.a. skyldes tilførsel af kvælstof fra luften eller at græsning med kreaturer hører op (7)
- Naturtyper som 4030 Tør hede, 4010 Fugtig hede, 2190 Fugtige klitlavninger mm. er egnede levesteder for hedepletvinge hvis djævelsbid forekommer i rigelig mængde.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Hedepletvinge er fredet og må ikke slås ihjel, indfanges eller indsamles jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007)
- Handlingsplan for bevaring af den truede sommerfugl hedepletvinge (*Euphydryas aurinia*) (22)
- Hedepletvinge – Et LIFE-Nature projekt (33)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Egnede naturtyper – Almindelig naturpleje på egnede naturtyper med anvendelse af ekstensiv kvæggæsning og evt. høslet på udvalgte arealer forbedrer levestedet for arten.
- Hvor arten er konstateret på naturtyperne skal naturplejen målrettes artens krav til levestedet som det fremgår af handlingsplanen (22) og erfaringer fra LIFE-projektet (33).
- **Supplerende indsats for arten:**
- Hvor arten måtte forekomme udenfor naturtyperne målrettes en naturpleje for arten som det fremgår af handlingsplanen (22) og erfaringer fra LIFE-projektet (33).

Hjejle

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for hjejle (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for hjejle (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med yngle/raste/fourageringsmuligheder for hjejle (N28)
- De nuværende egnede levesteder for ynglende hjejle sikres, således der er mulighed for genetablering af en stabil ynglebestand af arten (N24)
- Der sikres fortsat velegnede yngle/raste/fouragerings-pladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for hjejle (N24)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen (bilag I art) og gunstig bevaringsstatus for trækfuglen. Trækfuglen er endvidere en ansvarsart (6)
- De danske ynglefugle tilhører formen sydlig hjejle *Pluvialis a. apricaria* som i lighed med de nordlige hjejler *Pluvialis a. altifrons* overvintrer i Vesteuropa. Ynglefuglene ankommer til Danmark fra først i marts og forlader landet igen i løbet af august og september (6)
- I Danmark yngler hjejle i tørre og åbne hedeområder, hvor der er et minimum af vedplanter, hvor lyngvegetationen er sparsom, og hvor vegetationen er forholdsvis lav. Fødesøgningsområderne er især enge og græsmarker. Hjejlen vælger de mest uforstyrrede områder til at yngle i (6,7)
- Hjejle lever af smådyr som orme og insekter som fuglene især finder i enge, græsmarker og på vadeflader (7,8)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Hjejle må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 4030 Heder - Almindelig naturpleje ved anvendelse af afgræsning, fjernelse af vedpanter, afbrænding og evt. afskrælning af tørv sikrer artens levested.
- **Supplerende indsats for arten:**

Hvepsevåge

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for hvepsevåge (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for hvepsevåge (generelt i alle planer)
- Ynglepladser i området for hvepsevåge sikres (N18)
- Der sikre velegnede levesteder for hvepsevåge ved at sikre tilstrækkeligt store yngle-, ra- ste- og fourageringsområder og sikre, at antallet af velegnede redetræer i potentielle levesteder er stabilt eller stigende (N120)
- Det sikres, at områdets ynglelokaliteter for hvepsevåge ikke forstyrres i fuglenes yngletid (N136)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Hvepsevåge yngler i større, sammenhængende og ældre løvskove med tilknyttede enge og moseområder. Græsningsskove er vigtige for hvepsevåge (2)
- Fødesøgningen foregår omkring vådområder i skoven eller i enge og moser i umiddelbar nærhed af skoven. Fuglene tager især hvepse- og humleblarver, men også andre insekter, padder og fugleunger indgår i fødegrundlaget (6,7)
- Hvepsevåge ankommer til ynglestedet sent efter løvspring og laver en uanselig rede højt placeret i kronelaget. Det betyder, at det i praksis er meget vanskeligt at finde og sikre reden. Reden falder som regel ned om vinteren og redestedet genbruges normalt ikke.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Hvepsevåge må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2 og dens redetræer må ikke fældes i perioden 1. februar – 31. august, jf. § 4 stk. 2 i bekendtgørelse nr. 901 af 11. juli 2007 om fredning af visse dyre- og plantearter mv.
- Renafdrift af løvskov i fredskov i Natura 2000-områder skal anmeldes efter skovlovens § 17
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje med afgræsning, fjernelse af vedplanter og forbedring af hydrologiske forhold øger udbuddet af føde og forbedrer levestedet (7).
- Skovnaturtyper - Understøttelse af naturlig hydrologi øger fødeudbuddet for hvepsevåge og forbedrer levestedet (7).
- Skovnaturtyper – Græsningsskov forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Hvor det konstateres at arten yngler, skal der sikres en passende uforstyrrethed omkring redetræet i yngleperioden.

Hvidbrystet præstekrave

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for hvidbrystet præstekrave (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for hvidbrystet præstekrave (generelt i alle planer)
- For hvidbrystet præstekrave sikres tilstrækkeligt store, uforstyrrede og velegnede yngle- og fourageringsområder til, at en stabil ynglebestand af hvidbrystet præstekrave kan etableres (N28)
- Der sikres velegnede ynglepladser med minimal påvirkning af prædatorer for hvidbrystet præstekrave (N65)

Oplysninger om arten:

- Usikker bevaringsstatus for ynglefuglen, ny bilag I art (6)
- Arten er trækfugl, som ankommer til Danmark i april fra vinterkvarteret i Sydvesteuropa og Vestafrika. I løbet af september trækker fuglene sydpå (6)
- Den hvidbrystede præstekrave yngler i Danmark på brede, uforstyrrede sandstrande og klitter ved vestkysten samt på kortgræssede strandenge langs sandstrande (7,8)
- Langt størstedelen af den danske ynglebestand yngler på NST's arealer på Rømø og Fanø. Disse arealer er lukket for offentligheden, idet den hvidbrystede præstekrave kræver ro for at kunne yngle. Indhegning af ynglepladsen og adgangsforsbud har givet positive resultater.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Hvidbrystet præstekrave må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Dansk Ornitologisk Foreningens nye projekt "In Aid of Eight Threatened Birds – targeted conservation of eight rare Danish breeding bird species".
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng og strandarealer – naturpleje med intensiv græsning eller slåning forbedrer ynglepladsen.
- Hvor arten yngler på naturtyperne skal naturplejen målrettes artens krav til levestedet.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der sikres en uforstyrret zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.
- Det skal vurderes om der kan oprettes nye forstyrrelsesfri potentielle ynglepladser udvalgte steder langs kysten hvor forholdene (inkl. prædationstryk) er egnede for arten.

Isfugl

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for isfugl (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for isfugl (generelt i alle planer)
- Vandløb med vandplanter inden for området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af isfugl (N18)
- Der sikres velegnede levesteder og tilfredsstillende fourageringsmuligheder for isfugl (N53)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Arten placerer sin rede i brinker og rodvælttere i nærheden af åer og søer eller evt. i grusgrave (2)
- Isfuglen lever og yngler i klare og rene søer og vandløb, hvor der er rig fauna af små fisk, som udgør størstedelen af isfuglens føde. Indimellem tager fuglene dog også krebsdyr og vandinsekter (7)
- Reden placeres i enden af en ca. 1 meter lang tunnel, som udgraves i skrænter i nærheden af dens fiskepladser (8)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Isfugl må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Ynglebiotopen i skrænter o.l. i nærhed af søer og vandløb er generelt sikret på styrelsens arealer jf. "Økologiske retningslinjer for arealdriften i statsskovene" (24).
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Skovnaturtyper - Vedvarende skovdække sikrer skoven omkring vandløb og søer der udgør levestedet for isfugl
- **Supplerende indsats for arten:**

Kildevældsvindelsnegl

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for kildevældsvindelsnegl (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder for kildevældsvindelsnegl – sikre og genskabe lysåbne rigkær med ekstensiv drift og optimal hydrologi (N6)
- Velegnede levesteder for kildevældsvindelsnegl søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt (N6)
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på ... levesteder for kildevældsvindelsnegl, (N15)
- Levesteder for kildevældsvindelsnegl søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt (N18)
- Levestederne for kildevældsvindelsnegl udvides og sammenkædes i det omfang, det er muligt (N22)
- Levesteder for kildevældsvindelsnegl udvides og sammenkædes ved at sikre/genoprette tilgrænsende levestedsarealer (N222)
- Antallet af levesteder for kildevældsvindelsnegl øges, hvor de naturgivne forhold gør det muligt. Om muligt sammenkædes arealerne (N235)

Oplysninger om arten:

- Ukendt bevaringsstatus i kontinental region, bilag II art (10)
- Kildevældsvindelsnegl lever især i kalkrige kildeområder, hvor indholdet af calcium er højt, og hvor der er konstant høj fugtighed. Det er nødvendigt, at levestederne indeholder en stabil mængde førne. Det er vigtigt, at levestederne er lysåbne og at der dannes star-tuer. Tuerne er meget vigtige for arten (7)
- Vandet skal være næringsfattigt for at der er det rette plantesamfund. Ændringer af vandstanden er skadelig for arten og lettere græsning kan fremme arten (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Levestederne for arten er typisk omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 7220 Kilder og væld og 7230 Rigkær - Almindelig naturpleje med afgræsning, slåning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedring af de hydrologiske forhold vil forbedre levestedet for arten.
- Hvor arten konstateres skal der laves en særlig fokuseret naturpleje der tilgodeser artens krav til levested.

- **Supplerende indsats for arten:**

Klokkefrø

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for klokkefrø (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for klokkefrø (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder og spredningsmuligheder for klokkefrø (N169)
- Tre af Natura 2000-områdets fire hovedbestande af klokkefrø er truede af fragmentering og søges sikret. Antallet af egnede ynglevandhuller og overvintringssteder for klokkefrø øges, og der skabes mulighed for vandringer mellem delbestande (N169)
- Der sikres velegnede levesteder for klokkefrø i form af et tilstrækkeligt stort antal lysåbne yngle- og fourageringsvandhuller uden fisk, afgræssede arealer omkring ynglevandhuller samt et tilstrækkeligt stort antal overvintringssteder (N127)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig tiltagende bevaringsstatus (U2+) i kontinental region, bilag II + IV art (10)
- Vandhuller med klokkefrøer er blevet rensset op, der er gravet nye vandhuller, og der er opdrættet og udsat klokkefrøer. Bestanden af voksne frøer er derfor nu steget til ca. 2.000 dyr på 9 lokaliteter, hvor den yngler i ca. 20 vandhuller (7)
- Klokkefrøen trives bedst i et åbent landskab med græs, blomster, lidt krat og spredte træer, og hvor nogle få kreaturer går og græsser (7)
- Den bevæger sig ikke længere omkring end i en radius på 2-300 meter fra ynglevandhullet. Når frøerne ikke er i vandhullerne opholder de sig i levende hegn, stengærder eller braklagte marker (7).
- NST ejer kun arealer med klokkefrøer på Røsnæs.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Klokkefrø er fredet og må ikke slås ihjel og indsamles mm. på levestedet jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007).
- Vandhuller egnede for klokkefrø er beskyttede efter § 3 i naturbeskyttelsesloven, hvis de er på over 100m².
- LIFE Klokkefrø 2 – projekt (34)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Naturpleje i form af ekstensiv græsning på lysåbne naturtyper omkring eksisterende og potentielle vandhuller for klokkefrø forbedrer levestedet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Etablering af nye vandhuller for klokkefrø og oprensning af eksisterende vandhuller hvor det vurderes relevant for arten.

Klyde

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for klyde (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for klyde (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder (herunder raste-, fouragerings- og/eller fældningspladser) for trækfuglene klyde ... med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser (N154)
- Der sikres velegnede levesteder for klyde ved at sikre og genskabe fysisk egnede ynglesteder på holme og i lagunesøer nær lavvandede fourageringsområder med stort udbud af fødedyr, og mindske eller fjerne prædation i yngleområderne (N108,N110,N112)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi ... på levesteder for klyde (N15, N16, N30)
- Et velegnet, sammenhængende rasteområde for klyde plejes og sikres i overensstemmelse med artens krav til biotop og til forstyrrelsesfrihed (N30)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for både ynglefugl og trækfugl, ansvarsart og som ynglefugl bilag I art (6)
- Klyde yngler i kolonier ved lavvandede fjordkyster og i salte eller brakke laguner, hvor der findes slikvader og åbne enge med kort vegetation. Rederne placeres ofte på småøer der er utilgængelige for prædatorer (6)
- Klyden lever af små bunddyr, som den fanger ved at føre næbbet fra side til side umiddelbart over bunden på lavvandede slikflader eller ved at filtrere overfladevandet (6)
- Det er vigtigt, at kolonien er uforstyrret. Det gælder både i yngleperioden og i den periode, hvor fuglene fælder, lige inden de trækker sydpå igen (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Klyde må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng - Almindelig naturpleje af strandenge med græsning eller høslæt uden for yngletiden vil forbedre forholdene for klyde. Stedvis forbedring af de hydrologiske forhold på strandenge forbedrer ligeledes levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglekolonien i yngleperioden.
- Der skal sikres rovdysfrie områder/øer hvor arten kan yngle uforstyrret.

Kortnæbbet gås

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for kortnæbbet gås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for kortnæbbet gås (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle-, raste- og fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand, salinitet og pleje for yngle- og trækfuglene på fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag (N16)
- Der sikres fortsat velegnede yngle/raste/fouragerings-pladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for kortnæbbet gås (N24, N69)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Den danske trækvejsbestand yngler på Svalbard. Herfra trækker fuglene i løbet af september til overvintringspladserne i Danmark, Holland og Belgien, hvor fuglene opholder sig frem til april (6)
- Gæssene hviler og overnatter i søer, laguner og beskyttede vige og trækker ud til tilstødende fødesøgningsområder i en afstand på op til 10-15 km omkring hvilepladsen. De kortnæbbede gæs søger om efteråret og vinteren især føde på stubmarker, græsarealer (vedvarende græs, kulturgræs og strandenge) og vintergrønne marker. Om foråret søger gæssene endvidere føde på nysåede korn- og ærtemarker (6,7,8).
- Der er fastsat jagttid på kortnæbbet gås fra 1. september til 31. december

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Kortnæbbet gås må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Der er en international forvaltningsplan under udarbejdelse.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje med forholdsvis intensiv græsning, slåning og evt. etablering af mere naturlig hydrologi forbedrer kvaliteten af fourageringsområdet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**

Krikand

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for krikand (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for krikand (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder (herunder raste-, fouragerings- og/eller fældningspladser) for trækfuglene ... krikand ... med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser (N154)
- Der sikres velegnede yngle-, raste- og fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand, salinitet og pleje for yngle- og trækfuglene på fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag (N16)
- Fouragerings og rastepladser for ... krikand sikres hensigtsmæssig pleje (N66).

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Mange krikænder ligger i småsøer og skjuler sig i lukket vegetation (rørskove og rørsumpe). Krikanden har et meget alsidigt fødevalg bestående af plantefrø og invertebrater, som de finder i bevoksninger af blomsterplanter og makroalger på mudderflader, i lavvandede søer, fjordområder og vige, i rørsumpe, på strandenge og ferske enge. Derudover foretager krikænderne natlige fourageringsture til bl.a. småsøer, fugtige enge og stubmarker (6)
- De krikænder, der bliver i Danmark for at yngle, er oftest at finde i små hedesøer og til tider i små damme på strandenge (7).
- Der er fastsat jagttid på krikand fra 1. september til 31. december

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Krikand må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Oprettelser af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i en lang række fjorde (25)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper - Almindelig naturpleje med græsning, høslæt og stedvis fjernelse af vedplanter og forbedring af de hydrologiske forhold på fugtige naturtyper i tilknytning til søer, vandløb og marine områder forbedrer levestedet.
- **Supplerende indsats for arten:**

Laks

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for laks (generelt i alle planer)
- Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske forhold samt kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af laks (N64, N68)
- Vandløb i området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af laks (N65)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus for laks i både atlantisk og kontinental region, bilag II+V art (10)
- I dag findes der kun en bestand af den oprindelige danske laks i Skjern Å, Ribe Å, Varde Å og muligvis i Storå (7)
- Laks lever i naturtypen 3260 Vandløb med vandplanter.
- Det vurderes, at indsatsen for laks på NST's arealer løftes af den eksisterende beskyttelsesindsats og vandplanen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Der er fastsat mindstemål på 60 cm og fredningstid for laks i både ferskvand og saltvand i perioden fra 16. november til 15. januar /11 – 15/1 jf. Fiskeriloven (LBK nr. 978 af 26/09/2008)
- Større naturgenopretningsprojekter i Skjern Å, Ribe Å, Varde Å og i Storå.
- National forvaltningsplan for laks (26)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Lille kobbersneppe

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for lille kobbersneppe (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for lille kobbersneppe (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for lille kobbersneppe (N69).

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen (6)
- Lille kobbersneppe forekommer på træk forår og efterår. Fuglene ankommer i marts-maj og igen i august-september (6,7)
- I april er der fugle på en række lokaliteter med lavvandede områder, der blotlægges af tidevand eller vindstuvning i andre områder (6)
- For at et område er egnet som rasteområde for lille kobbersneppe, skal der være højsande eller uforstyrrede strande, som bruges som rastepladser ved højvande (7)
- Vadefladerne skal også være forholdsvis uforstyrrede, da det er her, fuglene søger føden i form af børsteorm og andre bunddyr (7,8)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Lille kobbersneppe må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**

- **Supplerende indsats for arten:**

Lys skivevandkalv

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for lys skivevandkalv (generelt i alle planer)
- Levestedet for lys skivevandkalv forbedres. Mulige levesteder for lys skivevandkalv sikres (N52)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II+IV art (10)
- Dens føde er ikke nærmere kendt. Larverne lever formodentlig af små krebsdyr, mest dafnier. Det er derfor vigtigt, at levestederne har store bestande af dafnier (7)
- Lys skivevandkalv lever i søer med rent vand, der er klart eller brunt (humusfarvet), og hvor solen kan skinne ned på vandfladen. Det kan både være naturligt opståede søer og kunstige søer f.eks. tørvegrave. Den kan leve i moderat surt vand, men søen skal være mindst 1 m dyb på det dybeste sted, og en del af den skal være fri for tæt plantevækst. I kanten skal der være en lav, åben sumpbevoksning af f.eks. star, hvor solen kan skinne ned og varme vandet op. I søen må der gerne stedvis være vandplanter på bunden (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Lys skivevandkalv er fredet og må ikke slås ihjel og indsamles mm. på levestedet jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007).
- Artens levesteder er beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven (søer).

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Søer – Naturpleje på bredzonen med ekstensiv græsning og fjernelse af vedplanter der sikrer en solbeskinnede bredzone med varmt vand.
- I søer hvor arten konstateres skal der laves en særlig fokuseret naturpleje der tilgodeser artens krav til levested.

- **Supplerende indsats for arten:**

Lysbuget knortegås

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for lysbuget knortegås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for lysbuget knortegås (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med tilstrækkelige fouragerings- og rastemuligheder for trækfuglene ... lysbuget knortegås (N14, N15)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – stigende bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Danmark har en særdeles vigtig international betydning for lysbuget knortegås.
- Lysbuget knortegås ankommer til Danmark fra Svalbard i september-oktober og overvintrer her i landet. I slutningen af maj trækker de igen mod yngleområderne på Svalbard (6,7)
- Gæssenes træk til og fra ynglepladserne foregår nonstop uden fødesøgning undervejs, hvilket medfører at deres opbygning af fedt- og proteinreserver om foråret i Danmark er af vital betydning for bestandens trivsel (6)
- De lysbugede knortegæs lever især i den nordlige del af Jylland og i den nordlige del af Vadehavet. Her lever fuglene af planteføde, der om efteråret og vinteren især er ålegræs og større alger, som de finder i lavvandede fjordområder og på mudderflader. Om foråret fouragerer lysbuget knortegås især på strandenge med lav vegetation, men i stigende grad er gæssene begyndt at søge føde på vinterafgrøder såsom hvede og byg (6,7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Lysbuget knortegås må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- I alle fuglebeskyttelsesområder, hvor arten forekommer og der forgår jagt efter andre arter, er der oprettet reservater (jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder), som i vid udstrækning tilgodeser bestandens behov for uforstyrrede fourageringsområder i efterårs- og vinterperioden. På alle forårsrastepladser er der udpeget ynglefuglereservater med færdselsforbud, som tilgodeser bestandens behov for uforstyrrede fourageringsområder om foråret (6)
- International forvaltningsplan for lysbuget knortegås (37)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng – Naturpleje på strandenge med etablering af græsning eller høslæt forbedrer kvaliteten af levestedet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**

Mosehornugle

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for mosehornugle (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for mosehornugle (generelt i alle planer)
- For mosehornugle skal der på nationalt plan iværksættes en nærmere undersøgelse af artens bestandsmæssige flaskehalse og dens krav til levesteder i beskyttelsesområderne med henblik på indsatser til sikring af gunstig bevaringsstatus (N143)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi ... på levesteder for mosehornugle (N17, N25)
- Der sikres velegnede yngle/raste/forageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til forageringsmuligheder, vandstand og pleje for mosehornugle (N17, N69)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen (6)
- Strandenge og ådale med lav vegetation samt mose- og hedeområder er mosehornuglens foretrukne ynglesteder. Reden placeres på jorden, ofte i en fordybning, og som regel i højt græs eller nær en busk (6,7)
- Mosehornugle lever af gnavere, hovedsageligt markmus, som fuglene jager over store arealer af hede, mose og strandenge (7,8)
- Det er vigtigt, at der ikke er forstyrrelser i nærheden af reden i yngleperioden (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Mosehornugle må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Lysåbne naturtyper af større udstrækning – Almindelig naturpleje med græsning, høslæt, pletvis afbrænding, fjernelse af opvækst og stedvis forbedring af de hydrologiske forhold forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Mygblomst

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for mygblomst (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede voksesteder for forekomster af mygblomst. Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser i form af næringsstofftilførsel, tilgroning, invasive arter og uhensigtsmæssig hydrologi (N153)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi ... på levesteder for mygblomst (N14)
- Der sikres velegnede levesteder for mygblomst – sikre og genskabe lysåbne rigkær med ekstensiv drift og optimal hydrologi (N6)
- For mygblomst sikres i området mindst tre levesteder af en sådan størrelse og kvalitet, at de som minimum kan opretholde en levedygtig bestand (N6)
- Levesteder for mygblomst sikres og søges udvidet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt. Levestedet for mygblomst sikres og udvides med ca 0,5 ha (N14)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus (inadequat U1) i den kontinentale region, bilag II+IV art (10)
- Mygblomst har været udbredt nord og øst for israndslinjen og især på Øerne. Arten har været i stor tilbagegang i løbet af 1900-tallet, og i dag findes mygblomst kun på få lokaliteter spredt i Østjylland, på Fyn og Sjælland (7)
- Mygblomst findes på fugtige enge og i moser med kalk i jorden. Den kan også findes i fugtige lavninger i klitter og i frodige rørsumpe. Især findes den på steder nær kysten (7)
- Mygblomst er truet af tilgroning, dræning og opdyrkning (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Mygblomst er fredet mod indsamling mm. på voksestedet jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007)
- Alle nuværende voksesteder er beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven og mange af voksestederne er omfattet af fredninger.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 7220 Kilder og væld – naturpleje i form af afgræsning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedret naturlig hydrologi forbedrer levestedet
- 7230 Rigkær – naturpleje i form af afgræsning, fjernelse af opvækst og stedvis forbedret naturlig hydrologi forbedrer levestedet
- Hvor arten er konstateret på naturtyperne skal naturplejen målrettes artens krav til levestedet. Indsatsen vil typisk omfatte nogle af følgende elementer: etablering af kreaturgræsning, fjerne høje urter, blotlægge jord eller fjerne træer og buske.
- **Supplerende indsats for arten:**

Mørkbuget knortegås

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for mørkbuget knortegås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for mørkbuget knortegås (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for mørkbuget knortegås (N69)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen (6)
- I Danmark forekommer mørkbuget knortegås primært om efteråret fra midten af september til november og om foråret fra marts til slutningen af maj (6)
- Mørkbuget knortegås lever udelukkende af planteføde, om efteråret især af ålegræs, som de finder på mudderfladerne ved lavvande. Om foråret fouragerer gæssene først og fremmest på strandenge med lav vegetation, hvor de både tager græsser og urter (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Mørkbuget knortegås må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- I de fleste fuglebeskyttelsesområder, hvor arten nu forekommer og der forgår jagt efter andre arter, er der oprettet reservater (jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder), som i vid udstrækning tilgodeser bestandens behov for uforstyrrede fourageringsområder i efterårs- og vinterperioden (6).
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng – naturpleje med græsning, slåning og etablering af mere naturlig hydrologi forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Natravn

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for natravn (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for natravn (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder samt tilfredsstillende fourageringsmuligheder for natravn (N2)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for natravn (N17)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I (6)
- Arten lever i tørre, åbne fyrreskove i sandede områder (2). Skovfyr er formodentlig en meget attraktiv træart for natravn.
- Fuglene ankommer til de danske ynglepladser i midten af maj og forlader landet igen i august og september. Arten lever af nataktive insekter (6)
- Tidligere var natravn en karakteristisk art på hederne, men i takt med opdyrkning og tilgroning af disse, har den tilpasset sig til at leve i åbne fyrreskove på tør og sandet bund (6,7)
- For at et område er egnet som levested for natravn, er det vigtigt, at en del af arealet har en forholdsvis lav vegetation.
- En stor del af den danske ynglebestand yngler på NST's arealer.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Natravn må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Tørre naturtyper – Almindelig naturpleje på heder og lignende tørre naturtyper med etablering af græsning, der øger mængden af insekter, og en fjernelse af vedplanter i områder, hvor der dog efterlades enkelte udvalgte træer på arealet, forbedrer levestedet for arten.
- Skovnaturtyper - Græsningsdrift – kan forbedre insektproduktionen når disse ligger i tilknytning til lysåbne tørre områder hvor arten fouragerer.
- **Supplerende indsats for arten:**

Odder

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for odder (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for odder (generelt i alle planer)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for odder (N6)
- Der sikres velegnede levesteder for odder - sikre tilfredsstillende vandrings- og fourageringsmuligheder, sikre fri vandring i og til vandløb, gode fysiske forhold og fourageringsmuligheder ... Væsentlige negative fysiske påvirkninger f.eks. i form af spærringer fjernes (N6)
- Odderen sikres tilstrækkeligt med uforstyrrede opholds- og ynglemuligheder (N157)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus i atlantisk region og stærkt ugunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II+IV art (10)
- Odderen er nataktiv og kræver et netværk af fristeder (uforstyrrede lokaliteter) (2,3)
- Odderen lever i tilknytning til både stillestående og rindende vand, salt- og ferskvand. Uforstyrrede vandløb, søer, moser og fjordområder, med gode skjulmuligheder i form af vegetation, er oplagte levesteder (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Odder må ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden og dens yngle- eller rasteområder må ikke beskadiges eller ødelægges jf. naturbeskyttelseslovens § 29 a
- Forvaltningsplan for odder (27).
- En omfattende etablering af faunapassager og et påbud om anvendelse af stopriste i åleruser, sidstnævnte jf. fiskeriloven.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper og skovnaturtyper – Forbedring af de hydrologiske forhold på arealer der ligger i tilknytning til søer og vandløb øger fødesøgningsarealet og skaber flere fristeder for odder (fugtige arealer er generelt mindre besøgt af publikum) (1,2)
- **Supplerende indsats for arten:**
- På Sjælland skal det vurderes om der er behov for at sikre mod forstyrrelser

Pibeand

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for pibeand (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for pibeand (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser for pibeand (N15, N28)
- Der sikres velegnede yngle-, raste- og fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand, salinitet og pleje for yngle- og trækfuglene på fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag (N16, N65)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- I Danmark raster pibeænderne under efterårstrækket (september-november) og på forårstrækket (marts-april). I milde vintre overvintrer en del fugle (6)
- Pibeænderne søger året rundt især føde på udstrakte bevoksninger af blomsterplanter og makroalger på mudderflader, i lavvandede fjordområder og vige. Derudover ses de især om foråret græssende på vegetationen på strandenge og ferske enge, sjældnere på landbrugsafgrøder (6)
- Der er fastsat jagttid på pibeand fra 1. september til 31. december

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Pibeand må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper - Almindelig naturpleje med græsning, høslæt og stedvis fjernelse af vedplanter og forbedring af de hydrologiske forhold på fugtige naturtyper i tilknytning til søer, vandløb og marine områder forbedrer levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**

Pibesvane

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for pibesvane (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for pibesvane (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med tilstrækkelige fouragerings- og rastemuligheder for trækfuglene ... pibesvane (N14)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser for pibesvane (N15)
- Der sikres velegnede yngle-, raste- og fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand, salinitet og pleje for yngle- og trækfuglene på fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag (N16)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Fuglene ankommer i oktober, og de fleste har forladt landet igen med udgangen af december, omend enkeltfugle og småflokke bliver tilbage blandt de overvintrende sangsvaner. Om foråret optræder pibesvaner fra februar, og de sidste forlader landet i løbet af april (6)
- Tidligere var fødekilden primært vandplanter, men i takt med at vandplanternes vækst er blevet hæmmet i rasteområderne som følge af udledning af næringsstoffer, begyndte pibesvanerne i 1970'erne at fouragere på dyrkede arealer som græs-, raps- og vinterhvedemarker (7)
- Pibesvanen er generelt robust overfor menneskelige forstyrrelser (6)
- Der er en international forvaltningsplan for pibesvane under udarbejdelse

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Pibesvane må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje med græsning, slåning og evt. etablering af mere naturlig hydrologi forbedrer kvaliteten af fourageringsområdet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Pigsmerling

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for pigsmerling (generelt i alle planer)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II (10)
- Pigsmerling findes i tre vandløbssystemer på Fyn, nemlig Odense Å, Stavis Å og Vindinge Å. På Sjælland lever arten i Susåen, Tude Å, Halleby Å og Køge Å. Pigsmerling er genfundet i 2005 i Maribo Sønder sø på Lolland (7)
- Pigsmerling lever i åer, bække og søer med langsomt flydende eller stillestående vand. Arten er hovedsageligt nataktiv, og fisken ligger om dagen nedgravet i bunden. Den foretrukne bundtype er sand, men den findes også på siltet bund eller mudderbund. Det er vigtigt, at der er rigelig forekomst af vandplanter, da det er her, æggene afsættes, og det er her, fisken kan søge skjul. Pigsmerling lever bl.a. af smådyr (7)
- Det vurderes, at indsatsen for pigsmerling på NST's arealer løftes af den eksisterende beskyttelsesindsats og vandplanen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Pigsmerligs levesteder i vandløbssystemerne er omfattet af vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Plettet rørvagtel

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for plettet rørvagtel (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for plettet rørvagtel (generelt i alle planer)
- For plettet rørvagtel forbedres tilstanden af det eksisterende areal af egnede vådområder ved sikring af velegnede hydrologiske forhold (N173)
- Levesteder for plettet rørvagtel sikres ved at afstemme drift og pleje i forhold til arternes levestedskrav, ved at modvirke prædation og sikre tilstrækkeligt uforstyrrede forhold i yngleperioden (N168)
- Der sikres velegnede levesteder for plettet rørvagtel ved at sikre nuværende forekomst og udvide arealet af vanddækket rørsump og våde enge med egnede redemuligheder (N127)
- Arealet af vanddækket rørsump og våde enge med egnede redemuligheder for plettet rørvagtel sikres på ca. 100 ha, hvor der undlades rørhøst (N112)
- Arealer med rørskov og rørsump som ynglested for rørdrum, trane, rørhøg og plettet rørvagtel, sikres mod konvertering til anden naturtype (N16)
- For plettet rørvagtel (Y) sikres tilstedeværelsen af vådområder af betydeligt omfang, med en for arten hensigtsmæssig hydrologi og drift (N84)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Plettet rørvagtel yngler i større sumpområder og ferske enge (gerne i overgangszonen) med en vandstand på højst 30 cm. Arten synes at foretrække star-zonen, men yngler også i ukultiverede enge i ådale med naturlige tidvise oversvømmelser (6)
- Fuglene ankommer til Danmark i april og maj og trækker bort fra august til oktober (6)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Plettet rørvagtel må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Life Engfugle 2006-2009 (Restoration of Meadow Bird Habitats) (14)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper - Almindelig naturpleje med græsning, høslæt og stedvis fjernelse af vedplanter og forbedring af de hydrologiske forhold på fugtige naturtyper forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Praksis for rørhøst skal vurderes med henblik på at skabe gode levesteder for plettet rørvagtel.

Rød glente

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for rød glente (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for rød glente (generelt i alle planer)
- Der sikres uforstyrrede levesteder og uforstyrrede ynglesteder for rød glente. Dette sker med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser. Leve- og ynglestederne varetages bl.a. ved forvaltning af naturtyperne (N186)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- De danske ynglefugle ankommer i marts fra vinterkvarteret i Frankrig og Spanien og forlader landet igen i september (6) Rød glente jager især smågnavere og småfugle, men ådsler udgør også en stor del af fødegrundlaget (7)
- Arten stiller først og fremmest store krav til uforstyrrelse i redeområdet. Rød glente forekommer i åbent mosaiklandskab med spredte lunde, skove og dyrkede områder (6)
- Arten er sårbar overfor forstyrrelser, særligt slemt er skovningsarbejde i perioden fra april til juni omkring redetræet. Etablerede glentepar er generelt mindre sårbare overfor forstyrrelser end nye par (5,29)
- Rød glentes rede er lettere at finde end hvepsevågens og den genbruges ofte af det samme par år efter år. Græsningskove er vigtige for glenten.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Rød glente må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2, og dens redetræer må ikke fældes, jf. § 4 stk. 3 i bekendtgørelse nr. 901 af 11. juli 2007 om fredning af visse dyre- og plantearter mv.
- Renafdrift af løvskov i fredskov i Natura 2000-områder skal anmeldes efter skovlovens § 17
- Handlingsplan for rød glente (28)
- Dansk Ornitologisk Foreningens nye projekt "In Aid of Eight Threatened Birds – targeted conservation of eight rare Danish breeding bird species".

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Naturtyper – Sædvanlig naturpleje med fokus på etablering af græsningslandskaber på lysåbne naturtyper forbedrer fourageringsmulighederne for arten.
- Skovnaturtyper - Græsningsdrift – skovgræsning i kombination med lysåben græsning kan forbedre fourageringsmulighederne for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Rødrygget tornskade

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for rødrygget tornskade (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for rødrygget tornskade (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder samt tilfredsstillende fourageringsmuligheder for rødrygget tornskade (N2)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for rødrygget tornskade (N17)
- Der sikres velegnede ynglepladser for rødrygget tornskade i overensstemmelse med artens krav til ynglebiotop (N67)
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende ynglefugle skal være stabil eller i fremgang, således at der er grundlag for bestande på mindst ... 15 par rødrygget tornskade (N186)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Den forekommer i flere åbne varierede habitater med buskadser, enkeltstående træer, levende hegn etc. som eksempelvis overdrev, græsningsenge og ryddede arealer i skov og i skovbryn (6,7)
- Rødrygget tornskade er trækfugl, som overvintrer i Øst- og Sydafrika. Hovedparten af fuglene ankommer til de danske ynglepladser fra midten af maj og forlader landet igen i august og september. Arten lever af insekter men kan også tage firben og frøer (6,7)
- Rødrygget tornskade er tilknyttet naturtyper, hvor vegetationen er forholdsvis lav. Det vil derfor hjælpe arten, at levestederne og de potentielle levesteder afgræsses. Det medvirker også til at øge insektmængden og dermed føden for den rødryggede tornskade (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Rødrygget tornskade må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Tørre naturtyper – Almindelig naturpleje på heder og lignende tørre naturtyper med etablering af græsning, der øger mængden af insekter, og en fjernelse af vedplanter i områder, hvor der dog efterlades enkelte udvalgte træer på arealet, forbedrer levestedet for arten.
- Skovnaturtyper - Græsningsdrift – kan forbedre insektproduktionen når disse ligger i tilknytning til lysåbne tørre områder hvor arten fouragerer.

- **Supplerende indsats for arten:**

Rørdrum

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for rørdrum (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for rørdrum (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder samt tilfredsstillende fourageringsmuligheder for rørdrum, (N2)
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på yngle- og fourageringssteder for rørdrum (N2, N16,)
- Arealer med rørskov og rørsump som ynglested for rørdrum, trane, rørhøg og plettet rør-vagtel, sikres mod konvertering til anden naturtype (N16)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Rørdrum yngler i uforstyrrede, udbredte tagrørsskove ved bredden af søer og fjorde og i mindre udstrækning i sumpe. Den trives bedst i rørskove med et bunddække af lavt vand, da udtørring af rørskoven øjensynlig øger risikoen for prædation (6)
- Arten er formentlig overvejende trækfugl, som vender tilbage til yngleområdet fra slutningen af januar. Rørdrum lever hovedsageligt af fisk og frøer (6)
- Da rørdrum bygger rede i rørskoven, er det vigtigt, at rørskoven omkring reden er under permanent vanddække for at hindre rovdyr i at kunne nå frem til reden (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Rørdrum må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Life Engfugle 2006-2009 (Restoration of Meadow Bird Habitats) (14)
- Tagrør må kun høstes i perioden 1. november til 29. februar

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Rørsump – Almindelig men ekstensiv naturpleje med anvendelse af græsning og fokus på at bevare den lysåbne rørskov med nedskæring af pilekrat samt stedvise forbedringer af de hydrologiske vandforhold vil forbedre levesteder for arten.
- Praksis for rørhøst skal vurderes så den sikrer en passende balance mellem rørskovens alder og kvalitet som ynglelokalitet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**

Rørhøg

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for rørhøg (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for rørhøg (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder for rørhøg ved at sikre nuværende forekomst af vanddækket rørsump med egnede redemuligheder (N108, N110, N127)
- Der sikres velegnede levesteder for rørhøg ved at sikre nuværende forekomst af vanddækket rørsump med egnede redemuligheder, undlade rørhøst samt begrænse aktiviteter i yngleområder (N112)
- Arealer med rørskov og rørsump som ynglested for rørhøg sikres mod konvertering til anden naturtype (N16)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Rørhøg yngler almindeligt i rørskove i moser, søer og tørvegrave i den sydlige del af landet. Føden søger de over rørskoven og i det åbne land over vintersæd eller over udyrkede områder med enge. Føden består hovedsageligt af mus og småfugle. Den kommer til landet i begyndelsen af april, og forlader Danmark igen i august og september (6,7,8)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Rørhøg må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Life Engfugle 2006-2009 (Restoration of Meadow Bird Habitats) (14)
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Rørsump – Almindelig men ekstensiv naturpleje med anvendelse af græsning og fokus på at bevare den lysåbne rørskov med nedskæring af pilekrat samt stedvise forbedringer af de hydrologiske vandforhold vil forbedre levesteder for arten.
- Praksis for rørhøst skal vurderes så den sikrer en passende balance mellem rørskovens alder og kvalitet som ynglelokalitet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**

Sandterne

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for sandterne (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for sandterne (generelt i alle planer)
- Yngleforholdene for sandterne sikres gennem tilstedeværelsen af egnede ynglelokaliteter på strandenge, øer og holme med målrettet pleje, ligesom redesteder og kolonier søges sikret mod forstyrrelse og prædation i yngletiden (N89)
- Forholdene for truede, ynglende kystfugle som... sandterne sikres gennem et antal tilstrækkeligt store ynglesteder med mindsket prædation og forstyrrelsespres (N89)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig - aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art og ansvarsart (6)
- Sandterne yngler i Danmark på øer og holme med sparsom vegetation oftest i tilknytning til kolonier af hættemåge eller fjordterne. Der skal være omfattende fourageringsområder i form af heder, strandenge med lav vegetation, sandvader eller dyrkede områder (6)
- De danske ynglefugle ankommer i maj og forlader landet igen i juli-august. Fuglene fouragerer modsat andre terner over land, og fødevalget er ret varieret bestående af bl.a. fugleunger, krybdyr, insekter og orme (6)
- Sandterne yngler uregelmæssigt, og kun i Vadehavsregionen og på Agger Tange (21)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Sandterne må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng og 4030 Hede mm. – naturpleje herunder kvæggræsning, slåning samt fjernelse af opvækst forbedrer levestedet. Hvis området samtidig fungerer som ynglelokalitet bør græsningen ikke finde sted i perioden fra maj til juni.

- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.
- Der skal sikres rovdysrfrie områder/øer hvor arten kan yngle uforstyrret.

Sangsvane

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for sangsvane (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for sangsvane (generelt i alle planer)
- Sangsvane ved at sikre strandenge med hensigtsmæssig drift, sikre raste- og fourageringsområder (N110)
- Sangsvane ved at sikre afgræssede strandenge og rasteområder (112)
- Der sikres velegnede levesteder med tilstrækkelige fouragerings- og rastemuligheder for trækfuglene sang-, pibe- og knopsvane (N14)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser for sangsvane (N15)
- Der sikres velegnede yngle-, raste- og fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand, salinitet og pleje for sangsvane (N16, N24)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Sangsvanerne ankommer for at overvintre i oktober/november og forlader landet i marts/april. Sangsvanerne forekommer i tilknytning til større søer og fjordområder i det meste af landet (6)
- Når sangsvanerne ankommer til Danmark, søger de i de første par måneder især føde i søer og lavvandede fjordområder og vige, hvor de æder vandplanter. Derefter søger hovedparten af sangsvanerne føde på land, hvor de fouragerer på landbrugsafgrøder så som hvede- og rapsmarker, kartoffel- og roemarker og på græsmarker (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Sangsvane må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje med græsning, slåning og evt. etablering af mere naturlig hydrologi forbedrer kvaliteten af fourageringsområdet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Skarv

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for skarv (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for skarv (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for skarv (N17)

Oplysninger om arten:

- Ikke vurderet bevaringsstatus for ynglefugl og trækfugl, ansvarsart (21)
- Skarven findes i Danmark især ved fjorde, lavvandede kyster og større søer og forekommer stort set aldrig på dybere vand end 10 meter og sjældent i stor afstand fra kysten. Rederne anlægges hyppigst i træer, men reder på jorden forekommer almindeligt på ubeboede småøer (7)
- Regulering af skarv indenfor 500 m fra faststående, fungerende fiskeredskaber er lovligt uden for skarvens yngletid, ligeledes er bortskræmning og påsmøring af olie på æg jf. vildtskadebekendtgørelsen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Skarv må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Forvaltningsplan for skarv i Danmark (30)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Indsatsen fremgår af forvaltningsplanen for skarv i Danmark (12)

- **Supplerende indsats for arten:**

Skeand

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for skeand (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for skeand (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med individuel hensyntagen til arternes krav til vandstand og levestedets beskaffenhed på yngle/raste/fourageringspladsen for skeand (N66)
- Fouragerings og rastepladser for skeand sikres hensigtsmæssig pleje (N66)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for skeand (N69)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen (6)
- I Danmark raster skeænderne især under efterårstrækket (august-september), færre ses på forårstrækket (marts-maj) (6)
- Skeanden fouragerer i større udstrækning end de øvrige svømmeænder på invertebrater, som de især finder i bevoksninger af blomsterplanter og makroalger på mudderflader, i lavvandede søer, fjordområder og vige (6)
- Der er fastsat jagttid på skeand fra 1. september til 31. december

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Skeand må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Oprettelse af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i en lang række fjorde.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper - Almindelig naturpleje med græsning, høslæt og stedvis fjernelse af vedplanter og forbedring af de hydrologiske forhold på fugtige naturtyper i tilknytning til søer, vandløb og marine områder forbedrer levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**

Skkestork

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for skkestork (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for skkestork (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede ynglepladser med minimal påvirkning af prædatorer for skkestork (69)
- Fugle under kriteriet om få forekomster: Trækfuglene skkestork og pomeransfugl sikres raste- og fourageringsområder af en kvalitet og størrelse, der kan understøtte gunstige bestande (N16)

Oplysninger om arten:

- Usikker bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Arten er kolonirugende og rederne placeres på småøer eller i store rørskove, hvor ræve ikke kan tage æg og unger. Fouragering foregår i lavt vand med rigelig føde (6,7,8)
- Fourageringsområdet kan ligge op til 25 km fra kolonien, men jo længere væk desto ringere ynglesucces (6)
- De danske ynglefugle kommer hertil i midten af marts - samles i juli (indtil nu i Vejlerne) og forlader landet igen i slutningen af august. Arten lever af småfisk, haletudser og vandinsekter (6)
- Fødesøgningen foregår i lavvandede områder efter småfisk, haletudser og smådyr (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Skkestork må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- International forvaltningsplan for skkestork (38)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Våde og fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje med græsning, høslæt og genetablering af naturlig hydrologi vil forbedre levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrret zone omkring ynglekolonien i yngleperioden.
- Der skal sikres rovdrysfrie områder/øer hvor arten kan yngle uforstyrret.

Skæv vindelsnegl

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for skæv vindelsnegl (generelt i alle planer)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for skæv vindelsnegl (N18, N22, N136, N235)
- Levestederne for skæv vindelsnegl udvides og sammenkædes i det omfang, det er muligt (N22)
- Der sikres velegnede levesteder for arterne skæv vindelsnegl ...; der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor fragmentering og reduceret antal af levesteder, næringsstofftilførsel, tilgroning og u hensigtsmæssig hydrologi (N136)
- Antallet af levesteder for skæv vindelsnegl øges, hvor de naturgivne forhold gør det muligt. Om muligt sammenkædes arealerne (N235)
- Antallet af nye levesteder for skæv vindelsnegl øges, hvor det naturmæssigt er muligt (N244)

Oplysninger om arten:

- Ukendt bevaringsstatus i kontinental region,
- Skæv vindelsnegl findes både på fugtige og tørre lokaliteter. For de fugtige levesteders vedkommende er der ofte tale om fugtige enge og krat eller frodige rigkær med højt voksende stararter. Hvad angår tørre lokaliteter, findes sneglen ofte nær havet, på græsbevoksede åbne arealer (overdrev), men den kan også forekomme i det åbne landbrugsland i markhegn (7)
- Skæv vindelsnegl påvirkes i negativ retning ved næringsstofftilførsel og er sårbar overfor intensiv græsning (7)
- Nedskæring af vedplanter og beskæring af tagrør på de mest tilgroede steder vil sikre de lysåbne forhold, som sneglen trives under (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Typiske levesteder for skæv vindelsnegl er omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje på 7220 Kilder og væld og 7230 Rigkær m.fl. med ekstensiv græsning, evt. høslæt og stedvise forbedringer af de hydrologiske forhold i kombination med fjernelse af opvækst forbedrer levestedet for arten.
- Tørre naturtyper – Almindelig naturpleje på overdrevstyperne (6120, 6210 og 6230) med etablering af ekstensiv græsning og fjernelse af opvækst forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Snæbel

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for snæbel (generelt i alle planer)
- Gyde- og opvækstbetingelser for snæblen forbedres ved forbedring af vandkvaliteten og de fysiske forhold i vandløbene (N90)
- Gyde- og opvækstbetingelser for snæblen forbedres ved forbedring af vandkvaliteten og de fysiske forhold, med særlig opmærksomhed på fjernelse af spærringer (N91)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i atlantisk region, bilag II+IV art (10)
- Snæblen, også kaldet nordsøsnæblen, lever i Vadehavet og gyder i flere af de større sydvestjyske vandløb (7)
- Snæblen lever overvejende af dyreplankton, der svæver frit i vandet, men de store fisk lever også af bunddyr (7)
- Det vurderes, at indsatsen for snæbel på NST's arealer løftes af den eksisterende beskyttelsesindsats og af vandplanen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
 - Snæblen er den eneste fisk der er totalfredet jf. artsfredningsbekendtgørelsen § 2.
 - National forvaltningsplan for snæbel (31)
 - Der pågår et stort "Snæbel-naturgenopretningsprojekt" (32)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Sortspætte

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for sortspætte (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for sortspætte (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for sortspætte (N17)
- Der sikres velegnede levesteder samt tilfredsstillende fourageringsmuligheder for ynglefuglene i området (N18)
- Egnede ynglelokaliteter og leve/fourageringssteder for fuglene på udpegningsgrundlaget sikres bl.a. gennem indsatsen for skovnaturtyperne i området, herunder sikring af tilstedeværelse af et tilpas antal egnede redetræer (N52)
- Egnede ynglelokaliteter og leve/fourageringssteder for sortspætte sikres gennem indsatsen for skovnaturtyperne i området, herunder sikring af tilstedeværelse af et tilpas antal egnede redetræer (N53)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Sortspætte yngler i Danmark i blandskov, hvor ældre bøgetræer (80-120 år) støder op til nåletræsbevoksninger med forekomst af herkulesmyre og rød skovmyre, som er blandt artens vigtigste fødeemner i yngletiden. Specielt i vintertiden er døde stammer, stubbe og stød vigtige fourageringspladser for arten (6)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Sortspætte må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2 og træer med spættehuller må ikke fældes i perioden 1. november – 31. august, jf. § 4 stk. 4 i bekendtgørelse nr. 901 af 11. juli 2007 om fredning af visse dyre- og plantearter mv.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Skovnaturtyper - Vedvarende skovdække bidrager til sikring af gammel løvskov (2)
- Skovnaturtyper - Bevaring af eksisterende dødt ved samt træer med hulheder sikrer potentielle og eksisterende redetræer i skovnaturtyperne (2)
- Skovnaturtyper - Bevaring af store træer til død og henfald øger antallet af potentielle redetræer i skovnaturtyperne (2)
- **Supplerende indsats for arten:**

Sortterne

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for sortterne (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for sortterne (generelt i alle planer)
- Der sikres egnede yngleområder og fourageringsområder af tilstrækkelig størrelse til sortterne (N99)
- De truede ynglefugle: ... og sortterne sikres gunstig bevaringsstatus ved at sikre levestederne en kvalitet og størrelse, så de kan understøtte gunstige bestande (N16)
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi ... på yngle- og fourageringssteder for sortterne (N16)
- Der sikres velegnede levesteder med individuel hensyntagen til artens krav til vandstand, pleje og minimal påvirkning fra prædatorer på ynglepladser for sortterne (N66).

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Sortterne yngler i kolonier i ferskvand ved åbne våde enge med siv og startuer samt grøfter eller andre åbenvandsområder, i overgangszonen mellem kreaturafgræssede enge og moser samt i søer og moser med rigelig flydebladsvegetation (6)
- Besættelse af territorier og pardannelse sker i maj måned, og fuglene forlader Danmark igen i august (6)
- Arten lever af mellemstore og små vandinsekter, som fiskes, mens fuglen flyver lavt over vandet, eller fra vegetationen (6)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Sortterne må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Våde og fugtige naturtyper – Almindelig men ret ekstensiv naturpleje på våde naturtyper med ekstensiv græsning, fjernelse af vedplanter og stedvise forbedringer af de hydrologiske forhold vil forbedre levestedet for arten. Fokus i naturplejen skal være på at skabe "blå bånd" dvs. blankt vand i overgangszonen mellem rørskov og eng/mose v.h.j.a. kvæggræsning.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrretthed i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Spidsand

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for spidsand (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for spidsand (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med yngle/raste/forageringsmuligheder for spidsand (N28)
- Fouragerings og rastepladser for spidsand sikres hensigtsmæssig pleje (N66)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for spidsand (N69)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Spidsand er almindelig som trækfugl i Danmark. I september-november og igen i marts-april raster omkring 6000 spidsænder i Danmark (7)
- Spidsænderne søger året rundt især føde på snegle, orm m.v. samt frø og rodmaterialer fra en række blomsterplanter på strandenge og i lavvandede fjordområder og vige, men de går også efter spildkorn på stubmarker (6,7)
- For at et område er egnet som levested for spidsænder, skal der være rigelig forekomst af bundvegetation (7)
- Der er fastsat jagttid på spidsand fra 1. september til 31. december

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Spidsand må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Oprettelser af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i en lang række områder (25)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper - Almindelig naturpleje med græsning, høslæt og stedvis fjernelse af vedplanter og forbedring af de hydrologiske forhold på fugtige naturtyper i tilknytning til søer, vandløb og marine områder forbedrer levestedet.

- **Supplerende indsats for arten:**

Splitterne

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for splitterne (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for splitterne (generelt i alle planer)
- Levesteder for splitterne sikres ved at afstemme drift og pleje i forhold til arternes levestedskrav, ved at modvirke prædation og sikre tilstrækkeligt uforstyrrede forhold i yngleperioden (N168)
- For splitterne sikres et antal tilstrækkeligt store ynglesteder uden forstyrrelser og med mindsket prædation. Naturstyrelsen undersøger og vurderer hvor og i hvilket omfang, der er behov for en konkret indsats (N108)
- Prædation og forstyrrelser mindskes eller fjernes i yngleområder for splitterne. Naturstyrelsen undersøger og vurderer hvor og i hvilket omfang, der er behov for en konkret indsats (N110)
- Der sikres velegnede levesteder for splitterne ved at sikre tilstrækkeligt store ynglesteder, mindske eller fjerne prædation i yngleområderne (N110)
- For de truede ynglefuglearter splitterne ... sikres det, at tilstanden og det samlede areal af levestederne er stabile eller i fremgang. Der sikres et passende antal delområder med tilstrækkeligt egnede yngle- og fourageringssteder, så de kan danne grundlag for en bestand af ... mindst 300 ynglepar af splitterne (N9)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – aftagende bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Splitterne yngler kolonivis på sandstrande, holme og lave øer i salt- eller brakvand, typisk i tætte enklaver midt i hættemågekolonier. Hættemågerne virker beskyttende ved deres aggressive adfærd overfor prædatorer (6,21)
- Splitternen er en trækfugl der overvintrer langs Vestafrikas kyster. Den lever af fisk i særdeleshed tobis, som fanges ved dykning. Fuglene kommer til Danmark i april måned og har stort set forladt landet igen med udgangen af august (6)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Splitterne må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandeng og andre strandarealer – naturpleje herunder græsning, slåning samt fjernelse af opvækst forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.
- Der skal sikres rovdysfrie områder/øer hvor arten kan yngle uforstyrret.

Spættet sæl

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for spættet sæl (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for spættet sæl (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med fourageringsmuligheder for grå sæl og spættet sæl (N9)
- Der sikres velegnede levesteder med fourageringsmuligheder og vandringsmuligheder for spættet sæl (N14)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus i både en atlantiske og kontinentale region, bilag II+V art (10)
- Fisk udgør størstedelen af den spættede sæls føde, men den tager også blæksprutter og krebsdyr (7)
- Spættet sæl forekommer især i kystnære farvande, hvor der er rigelig føde, og hvor der findes uforstyrrede hvilepladser så som sandbanker, rev, holme og øer (7)
- Spættet sæl er følsom over for menneskelige forstyrrelser som for eksempel sejlads, især i yngleperioden i juni-juli og under pelsfældningen i august-september (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1, men spættet sæl kan reguleres som skadevoldende vildt.
- Spættet sæl må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Udpegede vildtreservater, naturreservater og nye reservater (12)
- Forvaltningsplan for spættet sæl og gråsæl (17)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**

- **Supplerende indsats for arten:**
- De steder hvor der er en regelmæssig forekomst af spættet sæl skal der sikres en tilpas grad af uforstyrrelse for arten.

Stavsild

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for stavsild (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder med fourageringsmuligheder og vandringsmuligheder for stavsild (N14)
- For stavsild sikres, at projekter og aktiviteter ikke har væsentlige påvirkninger på forekomster af og levesteder for arten i området (N14)
- Vandløb inden for området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Dette vil samtidig begunstige levestedsforholdene for ... samt formentlig stavsild (N14, N65)

Oplysninger om arten:

- Ukendt bevaringsstatus i både atlantisk og kontinental region, bilag II+V art (10)
- Stavsilden lever i havet som stimefisk nær kyster. I forsommeren vandrer de kønsmodne stavsild op i større vandløb, hvor de gyder. Yngelen vandrer om efteråret ud i saltvand (7)
- Vandkvaliteten på egnede gydestrækninger skal opfylde kravene om en god biologisk kvalitet og en varieret vandløbsstruktur med karakteristiske stryg og pools. Vandløbet skal have spredt forekomst af undervandsplanter og gerne stedvis forekomst af træer langs bredden (7).
- Det vurderes, at indsatsen for stavsild på NST's arealer løftes af vandplanen.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Der er fastsat mindstemål på 30 cm for stavsild i både ferskvand og saltvand jf. fiskeriloven (LBK nr. 978 af 26/09/2008)
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Stor hornugle

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for stor hornugle (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for stor hornugle (generelt i alle planer)
- Ynglepladser i området for stor hornugle sikres (N18)
- Der sikres velegnede levesteder og tilfredsstillende fourageringsmuligheder for stor hornugle (N53)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for yngelfuglen, bilag I art (6)
- Stor hornugle lever i varierende landskaber med især nåle- og blandingsskove på kuperet terræn. Den har en forkærlighed for gamle forladte grusgrave med lysåbne skrånninger (2,7)
- Stor hornugle er som voksen en standfugl, mens ungfuglene kan strejfe en del omkring. Arten lever af fugle eksempelvis ringduer, krager men tager også pindsvin, brun rotte mm. (6)
- Yngleområdet er oftest i skov men ikke i en skovnaturtype. Arten synes ikke at stille store krav til ynglestedet (2,7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Stor hornugle må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2 og dens redetræer må ikke fældes i perioden 1. februar – 31. august, jf. § 4 stk. 2 i bekendtgørelse nr. 901 af 11. juli 2007 om fredning af visse dyre- og plantearter mv.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**
- Hvor det konstateres at arten yngler, skal der sikres en passende uforstyrrelse omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Stor kærguldsmed

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for stor kærguldsmed (generelt i alle planer)
- Levestedsarealet for stor kærguldsmed, defineret som lysstillede brinker ved brunvandede søer, sikres og udvides. Hvis der findes levesteder for arten i tilstødende mosekomplekser uden for Natura 2000-området, tilstræbes det, at disse sikres (N175)
- Der anlægges nye, velegnede ynglesteder for stor kærguldsmed (N135)
- Arealet af egnede ynglesteder for stor kærguldsmed øges med i størrelsesordenen 0,05 ha (N130)
- Eventuelle tilbageværende levesteder for stor kærguldsmed sikres og om muligt udvides eller sammenkædes (N30).

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II+IV (10)
- Den findes ved søer i skov eller omgivet af tæt krat. Nu findes den kun nogle få steder i Østjylland og Nordsjælland (7)
- De voksne dyr opholder sig det meste af tiden et bestemt sted i vegetationen, hvorfra de angriber bytte, der flyver forbi. De jager ved hjælp af deres fremragende syn. Byttet består som regel af mindre insekter og fortæres, medens guldsmiden sidder på sin udkigspost (7)
- Stor kærguldsmed yngler i stillestående, næringsfattige eller svagt næringsrige søer og vandhuller i skov eller tæt på krat og buskads. Den foretrækker solbeskinnede vande med mange forskellige vandplanter og undervandsmøsser (7)
- Æggene klækkes i løbet af sommeren, og larven lever i vandet mellem forskellige vandplanter og tørvemøsser (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Stor kærguldsmed må ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden. Forbuddet gælder i forhold til alle livsstadier for arten jf. naturbeskyttelsesloven § 29a
- Dens levesteder er generelt beskyttet via § 3 i naturbeskyttelsesloven
- LIFE projekt for stor kærguldsmed og løgfrø (35)

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Naturtyper omkring søer og vandhuller – Almindelig naturpleje omkring egnede og eksisterende ynglevandhuller med ekstensiv græsning og nedskæring af vedplanter der forhindrer sol i at nå ned til søen samt generelle forbedringer af de hydrologiske forhold forbedrer levestedet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**
- I enkelte område vil det være nødvendigt at etablere små nye vandhuller i nærhed til nuværende ynglesteder.

Stor skallesluger

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for stor skallesluger (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for storskallesluger (generelt i alle planer)
- Fouragerings-, raste- og overnatningspladser for stor skallesluger sikres mod uhensigtsmæssig forstyrrelse især i perioden fra sidst i juni til sidst i oktober (arts- og kønsvariation), hvor flere af arterne fælder svingfjerene og derfor ikke kan flyve. Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats (N30)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen (6)
- I Danmark yngler Stor skalleslugere ved de sydlige kyster. Reden placeres i et hullet træ eller i en redekasse i nærheden af kysten (6,7)
- De fleste overvintrende store skalleslugere ses i søer og vandløb, men de forekommer også i store antal i fjorde, laguner og ved lavvandede kyster (6,7)
- Et egnet fødesøgningsområde er et uforstyrret område, hvor stor skallesluger kan finde tilstrækkelige mængder fisk, eksempelvis karpefisk eller ål og hundestejler (7)
- NST vurderer, at arten på styrelsens arealer er tilstrækkeligt sikret mod forstyrrelser på de vigtigste fourageringsområder og at kvaliteten af levestedet sikres via vandplanen.
- Der er fastsat jagttid på stor skallesluger i perioden fra 1. oktober til 31. januar.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Arten er begunstiget af særfredninger i visse områder
- Stor skallesluger må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- Dansk Ornitologisk Foreningens nye projekt "In Aid of Eight Threatened Birds – targeted conservation of eight rare Danish breeding bird species".
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Stor vandsalamander

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for stor vandsalamander (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede ynglevandhuller for stor vandsalamander. Søerne indrettes i overensstemmelse med bedst kendte viden om artens krav til levestedet (N18)
- Der etableres klynger af ynglevandhuller til stor vandsalamander, og adskilte populationer forbindes med nye ekstensivt drevne landområder. Kendte og potentielle ynglevandhuller restaureres (N52)
- Potentielle ynglevandhuller for stor vandsalamander plejes i overensstemmelse med bedst kendte viden om artens krav til levestederne, og der etableres et passende antal nye, egnede ynglevandhuller, så der opstår klynger af ynglevandhuller (N53)
- ... sikres et passende antal ynglevandhuller til stor vandsalamander (N76)

Oplysninger om arten:

- Ukendt bevaringsstatus i atlantisk region og gunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II+IV art (10)
- Stor vandsalamander træffes mest i skove og haver. Den er mest aktiv om natten. Om foråret i marts-april kommer dyret frem af vinterdvalen og vandrer ned til vandhullerne (7)
- Rasteområder på land omfatter løvskov og blandskov med dødt ved under naturlig henfald i nærhed af vandhullerne (1,2)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Stor vandsalamander må ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden og dens yngle- eller rasteområder må ikke beskadiges eller ødelægges jf. naturbeskyttelseslovens § 29 a
- Alle potentielle ynglevandhuller uanset størrelse er beskyttede i fredskov jf. naturbeskyttelseslovens § 3 og skovlovens § 28

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Naturtyper omkring søer og vandhuller – Almindelig naturpleje omkring egnede og eksisterende ynglevandhuller med græsning, forbedring af de hydrologiske forhold og nedskæring af vedplanter der forhindrer sol i at nå ned til søen forbedrer levestedet for arten.
- Skovnaturtyper - Vedvarende skovdække sikrer de eksisterende levesteder i skovnaturtyperne (1,2)
- Skovnaturtyper - Bevaring af eksisterende dødt ved samt træer med hulheder bidrager til at sikre den eksisterende kvalitet af levesteder i skovnaturtyperne (1,2)
- Skovnaturtyper - Bevaring af store træer til død og henfald forbedrer levesteder (indsatsen kan fokuseres omkring vandhuller i skovnaturtyperne) (1,2)
- Skovnaturtyper - Understøttelse af naturlig hydrologi øger antallet af små vandhuller og temporære vandhuller i skovnaturtyperne og øger mængden af dødt ved (1,2).

- **Supplerende indsats for arten:**
- I nogle områder vil det være nødvendigt at etablere små nye ynglevandhuller i nærhed til nuværende ynglevandhuller og gerne med trædestenfunktion for øje.

Sumpvindelsnegl

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for sumpvindelsnegl (generelt i alle planer)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for sumpvindelsnegl (N227)
- Levestedet for sumpvindelsnegl søges udvidet og om muligt sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt (N230)
- Der sikres velegnede levesteder for sumpvindelsnegl ved sikring af mest hensigtsmæssig drift og hydrologi i rigkær (N108)
- Der sikres velegnede levesteder for sumpvindelsnegl ved sikring af optimal drift i rigkær og sikring af høj vandstand i rigkær (N112)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus i kontinental region, bilag II (10)
- Sumpvindelsnegl lever på våde lokaliteter med bevoksninger af forskellige stararter såsom stiv star eller kærstar, høj sødgræs, pindsvineknop og dunhammer, og hvor vandet står lige omkring jordoverfladens niveau. Ofte findes disse bevoksninger som bunddække i lysåbne ellesumpe
- Sneglen kræver en vis mængde sollys og det vurderes at træer, buske og høje stauder højest må dække 10 % af levestedet (2)
- Sumpvindelsnegl kan ikke tåle næringsstofftilførsel, dræning, tilgroning og hårdt græsningstryk (7)
- Arten vurderes at være meget almindelig i Danmark.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Levestederne for sumpvindelsnegl er typisk omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige naturtyper – Almindelig naturpleje med ekstensiv græsning, evt. punktvis høslæt og stedvis forbedring af de hydrologiske forhold i kombination med en fjernelse af vedplanter, forbedrer levestedet for arten.
- Skovnaturtyper - Ingen øget afvanding sikrer mod uhensigtsmæssig udtørring af levestederne (2)
- Skovnaturtyper - Understøttelse af naturlig hydrologi øger typisk vandstanden og skaber ofte flere huller i bevoksninger (mere lysåbne forhold) når træer dør som følge af vandstandshævningen (1,2)

- **Supplerende indsats for arten:**

Sædgås

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for sædgås (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for sædgås (generelt i alle planer)
- Der sikres velegnede levesteder (herunder raste-, fouragerings- og/eller fældningspladser) for trækfuglene ... sædgås med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser (N154)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for sædgås (N17, N24)
- Der sikres velegnede levesteder for, samt mulighed for arternes videre spredning i området for ... sædgås (N26)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen (Østdanmark) og usikker bevaringsstatus for trækfuglen (Nordvestjylland), ansvarsart (6)
- Trækgæsterne kan inddeles i to trækbestande, nemlig de sædgæs der trækker til Nordvestjylland på vej til vinterkvarterene i England, og de gæs der på vej til vinterkvartererne i bl.a. Holland gør ophold i den østlige del af Danmark. I milde vintre bliver mange af sædgæssene dog i Danmark (7)
- I Nordvestjylland ankommer fuglene i begyndelsen af oktober, mens fuglene på Øerne først ankommer i december. I marts raster sædgæssene igen i Danmark, inden de flyver nordpå til ynglestederne (7)
- I Nordjylland søger gæssene især føde på marker med kulturgræsser, vintersæd og af og til på arealer, hvor der ligger spildroer og -kartofler. Sædgæssene på Øerne søger derimod mest føde på marker med vintersæd (6)
- Sædgås kræver, at overnatningspladserne, som er søer, fjorde og lavvandede kyster, er uforstyrrede (7)
- Der er indført jagttid på sædgås i perioden fra 1. september til 31. december.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Arten er omfattet af særfredninger bl.a. i Midt- og Nordjylland
- Sædgås må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7, stk. 2
- Der er etableret et forstyrrelsesfri område i Hanstholm-reservatet.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 1330 Strandenge og ferske enge – Almindelig naturpleje på fugtige naturarealer i nærheden af rastepladserne med brug af græsning, høslæt og fjernelse af vedplanter, forbedrer levestedet for arten.

- **Supplerende indsats for arten:**

Tinksmed

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for tinksmed (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for tinksmed (generelt i alle planer)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for tinksmed (N2. N3)
- Der sikres velegnede levesteder med et passende antal delområder med velegnede yngle- og fourageringssteder for ynglefluglene ... tinksmed (N9)
- Der sikres velegnede levesteder for tinksmed. Dette indebærer sikring af store sammenhængende lysåbne arealer uden vedplanter og med høj grundvandstand i yngleperioden N63)
- Blåtop, der optræder invasivt på hængesæk og moseflader (en del af levestedet for tinksmed), samt vedplanter med undtagelse af mosepors bekæmpes på de lysåbne arealer, og deres spredning forebygges for at sikre tinksmedens levested (N63)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig – stabil bevaringsstatus for ynglefluglen, bilag I art (6)
- Tinksmed yngler i hede- og tørvemoser og ved småsøer og kær i hedeområder i Vestjylland, hvor vegetationen er lav og gerne i nærhed af et søareal (6,7)
- Føden består især af insekter, snegle og orme (6,7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Tinksmed må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7, stk. 2
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- 4010 Våd hede, 4030 Tør hede, klitheder, 7120 Nedbrudt højmoser og andre fattigkær i store uforstyrrede områder – Almindelig naturpleje i en radius af ca. 300 m. fra vandarealer i naturtyperne med anvendelse af græsning (gerne fåregræsning), afbrænding, fjernelse af vedplanter og forbedring af de hydrologiske forhold vil forbedre levestedet for arten.
- 7140 Hængesæk og andre småsøer – Ekstensiv naturpleje med tilknyttet græsning og fokus på at fjerne vedplanter på hængesæk og i bredzonen forbedrer levestedet for arten.
- **Supplerende indsats for arten:**

Trane

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for trane (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for trane (generelt i alle planer)
- Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for trane (N2, N3, N17)
- Der sikres velegnede levesteder samt tilfredsstillende fourageringsmuligheder for trane (N2)
- Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringspladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for trane (N17)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Reden bliver placeret på lysåbne, vanddækkede mose- eller engområder, hvor der er forholdsvis uforstyrret (2)
- Trane yngler i Danmark dels i Nordjylland i uforstyrrede, åbne hedemoser og i tilgroede moser samt på Bornholm i mindre skovmoser (6)
- De danske fugle overvintrer i Spanien og Nordafrika, mens østligere fugle trækker til Nordøstafrika. Fuglene ankommer til Danmark fra først i marts og forlader landet igen i løbet af september. Trane lever overvejende af planteføde (6)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Trane må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2.

- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Fugtige hede- og engnaturtyper – Almindelige naturpleje med ekstensiv græsning og genskabelse af naturlige hydrologiske forhold vil forbedre levestedet for arten.
- Skovnaturtyper - Ingen øget afvanding sikrer mod u hensigtsmæssig udtørring af levestederne (2)
- Skovnaturtyper - Understøttelse af naturlig hydrologi skaber flere og bedre fourageringsområder (2)

- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Troldand

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for troldand (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for troldand (generelt i alle planer)

Oplysninger om arten:

- Gunstig bevaringsstatus for trækfuglen, ansvarsart (6)
- Den findes ret almindeligt ynglende i hele landet. Den forekommer i næringsrige søer, åer og brakvandslaguner (6)
- Fuglene er oftest inaktive om dagen og trækker om aftenen til fourageringsområderne, som kan ligge langt fra dagrastepladserne (7)
- Trækfuglene ankommer i stort tal fra midten af november, og arten er talrigst i januar og februar. Fuglene forlader Danmark igen i løbet af marts og april. Troldand registreres ofte sammen med taffeland i dagrastende flokke i uforstyrrede søer og beskyttede fjorde. På de natlige fourageringstogter æder fuglene overvejende muslinger, snegle og orm (6)
- Fuglene lever af muslinger, især vandremusling, snegle og orm. Men også frø fra vandplanter indgår i føden, og ællingerne lever primært af insekter og små krebsdyr (7)
- Der er indført jagttid på troldand i perioden fra 1. oktober til 31. januar

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Troldand må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**

Vandranke

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for vandranke (generelt i alle planer)

Oplysninger om arten:

- Ugunstig bevaringsstatus (inadquate U1) i atlantisk region, bilag II+IV (10)
- Vandranke findes kun i Vestjylland omkring Ringkøbing Fjord og Nisum Fjord. Her vokser den på 8-10 steder. Tidligere forekom arten på ca. 25 lokaliteter i området mellem Nisum Fjord og Ribe (7)
- Vandranke vokser i vandløb med langsomt flydende vand, i småsøer med stillestående vand og på bunden af søer i klitter. Den vokser helst på blødt dynd eller sand. Den har spredt sig til kulturskabte lokaliteter som kanaler og grøfter (7)
- Der må ikke være for mange store rørsump- og vandplanter eller træer og buske langs vandløbet, idet vandranke i så fald kan blive udkonkurreret eller skygget bort (7)
- Udbredelsen af vandranke overvåges tæt i NOVANA-sammehæng. Orbicon har lavet en rapport over vandranke.

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Vandranke er fredet mod indsamling mm. på voksestedet jf. artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 901 af 11-07-2007)
- Hovedparten af voksestederne for vandranke er fredet eller omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven.
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- Vandløb og grøfter – Den eksisterende målrettede biotoppleje for arten fortsættes.
- **Supplerende indsats for arten:**

Vandrefalk

Eksempler fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres velegnede levesteder for vandrefalk (generelt i alle planer)
- Der sikres levesteder med individuel hensynstagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelser for vandrefalk (generelt i alle planer)

Oplysninger om arten:

- Usikker bevaringsstatus for ynglefuglen, bilag I art (6)
- Vandrefalken yngler i Danmark på stejle klinter og klipper i Østdanmark. Den kan desuden også have rede i redekasser og på bygninger. Vandrefalk yngler på Møns Klint, Stevns Klint og på Hammerknuden på Bornholm.
- Vandrefalk stiller krav om at ynglelokaliteten skal være uforstyrret (6,7,8)
- Hannen fanger stære, drosler, hættemåger og andre mindre fuglearter, mens hunnen, der er næsten dobbelt så stor, fanger større bytte som f.eks. kragefugle, duer og svømmeænder (7)

Beskyttelsesindsats for arten på styrelsens arealer:

- **Eksempler på eksisterende beskyttelsesindsats af relevans for arten:**
- Fredet, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 1
- Vandrefalk må ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningslovens § 7 stk. 2
- **Natura 2000-indsats for naturtyperne:**
- **Supplerende indsats for arten:**
- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring ynglepladsen i yngleperioden.

Referenceliste:

1. Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV – til brug i administration og planlægning. DMU faglig rapport nr. 635, 2007
2. Kriterier for gunstig bevaringsstatus. DMU faglig rapport nr. 457, 2003
3. Dansk Pattedyr Atlas. Hans J. Baagøe og Thomas Secher Jensen (2007)
4. God praksis for skovarealer med flagermus. Miljøministeriet (2010)
http://www.skovognatur.dk/Nyheder/Juni2010/bedre_beskyttelse_af_truede_arter.htm
5. Den røde drage – anvisninger på, hvordan vi kan fremme bestanden af rød glente i Danmark. DOF, 2007
6. Faglig rapport fra DMU nr. 462, 2003. Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.
7. NST hjemmesiden <http://www.naturstyrelsen.dk>
8. DOF hjemmesiden <http://www.dofbasen.dk>
9. Faglig rapport fra DMU nr. 644, 2007. Arter 2006.
10. Artikel 17-rapporteringen 2007 <http://bd.eionet.europa.eu/article17>
11. Danmarks Fugle og Natur <http://www.fugleognatur.dk>
12. Danmarks Natur- og vildtreservater
<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Jagt/omjagt/hvoroghvornaar/Reservater/>
13. National handlingsplan for truede engfugle
<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/27BD8A7D-8468-486B-AFC0-F23FE5C932CC/6922/533635.pdf>
14. Life Engfugle
<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekter/Vestjylland/Engfugle/Engfugle.htm>
15. National handlingsplan for engsnarre
<http://www.sns.dk/natur/bevaring/pdffiler/engsnarre.pdf>
16. Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, Faglig rapport fra DMU nr. 635, 2007
<http://www2.dmu.dk/Pub/FR635.pdf>
17. Forvaltningsplan for spættet sæl og græsæl
<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2005/Forvaltningsplansael.htm>
18. Habitat arter <http://www.habitatarter.dk>
19. Naturtyper og arter omfattet af EF - Habitatdirektivet. Faglig rapport fra DMU nr. 322, 2000
http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/fr322.pdf
20. Handlingsplan for bevaring af den truede planteart Gul stenbræk (Saxifraga hirculus)
<http://www.sns.dk/natur/bevaring/pdffiler/gulsten.pdf>
21. Fugle arter <http://www.fuglebeskyttelse.dk>
22. Handlingsplan for bevaring af den truede sommerfugl hedepletvinge (Euphydryas aurinia)
<http://www.sns.dk/natur/bevaring/pdffiler/hedeplet.pdf>
23. Forvaltningsplan for hvid stork Ciconia ciconia i Danmark
http://www.dof.dk/pdf/NAG/38379_storken.pdf
24. Økologiske retningslinjer for arealdriften i statsskovene J. nr. SNS-2110-00024
25. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder
26. National forvaltningsplan for laks http://www2.skovognatur.dk/udgivelser/2004/87-7279-589-1/laks_handlingsplan.pdf
27. Forvaltningsplan for odder <http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/1997/Odder.htm>
28. Handlingsplan for rød glente
http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2005/roed_glente.htm

29. Forslag til forvaltningsplan for rød glente i Danmark
http://www.dof.dk/pdf/34625_web_roed%20glente.pdf
30. Forvaltningsplan for skarv i Danmark
<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2010/Skarvforvaltningsplan.htm>
31. National forvaltningsplan for snæbel
http://www.sns.dk/udgivelser/2004/Forvaltningsplan_for_snaebel_DK1.pdf
32. Snæbelprojektets hjemmeside <http://www.snaebel.dk/>
33. Hedepletvinge – Et LIFE-Nature projekt
<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2009/Hedepletvinge.htm>
34. LIFE Klokkefrø 2 – projekt <http://www.life-bombina.de/>
35. LIFE Stor Kærguldsmed og Løgfrø <http://www.keskkonnaamet.ee/dl-eng/dragonlife/gqxd/>
36. International handlingsplan for engsnarre http://www.unep-aewa.org/publications/technical_series/ts9_ssap_corncrake_complete.pdf
37. International forvaltningsplan for lysbuget knortegås http://www.unep-aewa.org/publications/technical_series/ts11_ssap_light-bellied_brent_goose_complete.pdf
38. International forvaltningsplan for skestork http://www.unep-aewa.org/publications/ssap/eurasian_spoonbill/ssap_eurasian_spoonbill_ts35_complete.pdf